

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Danes na
5. strani:

Denar ne raste
na njivi

Sobota, 17. avgusta 1963
Št. 32, leto XXI

ZA CENEJŠO IN USPEŠNEJŠO DRUŽBENO KONTROLO

Urednik je hotel vedeti, kako učinkovito je delo službe, ki naj bi zagotovila evidenco in kontrolo uporabe družbenih sredstev in razpolaganja z njimi, evidenco o gospodarskih gibanjih in kontrolo nad tem, kako uporabniki družbenega premoženja izpolnjujejo obveznosti do družbene skupnosti. Torej vzel sem pot pod nogo in se napotil po sledi te »bančne birokracije«, kot sem — neopoučen — imenoval to javno službo. Toda čim bolj sem primerjal prakso tega delovnega področja s predpisi, tem večje se mi je zdelo nasprotje med namenom in učinkovitostjo dela tega družbenega organa.

Predolgo bi trajalo, če bi hotel napisati članek šele potem, ko bi prišel tej službi do dna (kar pa menda doslej še nikomur ni uspelo), zato sem se odločil napisati to, kar sem največkrat in domala povsod slišal.

Najprej — kar mi je najbolj padlo v oči v besedilu prečiščeneega zakona o družbenem knjigovodstvu:

- Uvaja se družbeno knjigovodstvo (ki, o. p.)
- je samostojna in enotna služba
- ima svoj statut
- dela izključno le po zakonu in po drugih na podlagi zakona izdanih predpisih
- vodi evidenco o spremembah in gibanjih na računih sredstev uporabnikov družbe-

nega premoženja ter ostvarjanju in uporabi družbenih sredstev in razpolaganja z njimi in sestavlja statistična in druga poročila o njih

● kontrolira in ugotavlja zakonitost ostvarjanja, delitve in uporabe družbenih sredstev in razpolaganja z njimi

● spremlja in analizira ostvarjanje, delitev in uporabo družbenih sredstev, razpolaganje z njimi ter finančno in materialno poslovanje uporabnikov družbenega premoženja, jih opozarja na probleme ter jim daje predloge za njihovo rešitev

● organizira in opravlja plačilni promet in opravlja druge, storitve uporabnikom družbenega premoženja v zvezi z njihovimi medsebojnimi plačili in obračuni...

In tako dalje.

Razen tega izvršuje ta služba »tudi« navodila guvernerja Narodne banke, da s tem zagotovi emisijske, kreditne, obračunske in druge funkcije Narodne banke.

Mimogrede: Gospodarstveniki so prepričani, da so ta zakon pripravljali pravniki, ki pač pri takem delu sploh ne mislijo na racionalnost. Zato, menijo, so stroški za to službo mnogo večji od koristi, ki jih ima družba od nje. Zakaj? Na to bom skušal odgovoriti pozneje.

Toliko za uvod. Zdaj pa k stvari!

● Uvaja se družbeno knjigovodstvo. To je z vso preciznostjo ugotovljena resnica (zato gradim na njej vse nadaljnje pisanje). To knjigovodstvo se namreč uvaja že od takrat, ko še nismo uvedli samoupravljanja niti gospodarjenja po zakonih tržišča — in se še zmerom uvaja! V obtoku so namreč že teze za nov zakon o družbenem knjigovodstvu (čeprav je zadnji šele eno leto star) najbrž iz istih izhodišč kot vse dosedanje. To morda utegne imeti za posledico še bolj komplicirano poslovanje te, v resnici zelo pomembne službe. Nekateri namreč pravijo, da se mnogi zavzemajo še za uvedbo materialnega knjigovodstva (po- leg dosežanje vrednostne evidence) in knjigovodskih storitev majhnim gospodarskim organizacijam.

To je bržčas ideja tehničnih izvedencev te službe, ki si nemara prizadevajo pretirano »izpopolniti« družbeno knjigovodstvo.

● Določila, da je služba družbenega knjigovodstva samostojna in enotna, prav gotovo (v smislu uvajanja te službe) ne smemo sprejeti tega, temveč razvojno. Težko je bilo namreč verjeti v njeno samostojnost, ko pa je ta služba tudi uradno »Naredna banka — Služba družbenega knjigovodstva«, dela kot služba družbenega knjigovodstva pri

podružnici Narodne banke, za Narodno banko itd.

Razen tega se v tej službi ravna ne samo po navodilih svojega generalnega direktorja, temveč (zelo često) tudi po željah predsednikov ljudskih odborov, kar je tudi značilno za »samostojnost« v praksi te službe.

Tudi enotnost je zelo precizirana in ima za službo družbenega knjigovodstva zelo daljnosežne posledice. Rekli smo že, da namešča in razporeja uslužbenca na delovna mesta generalni direktor službe družbenega knjigovodstva. Enotno je financiranje te službe — po številu uslužbencev ali »po glavah«, kot pravijo ti uslužbenici sami. Ker so stroški za te »glave« po centralnih računih preveliki, jih zmanjšujejo centralno, in sicer tako, da postopoma zmanjšujejo število podružnic in preostalih tako nalagajo vedno več dela. Seveda se ta enotnost izraža tako, da eni delajo za isti denar veliko, drugi pa malo, nihče pa si ne prizadeva več kot od nje zahtevajo, ker ne ve za kaj. O delitvi po delu torej v tej službi ni govora.

● Ker se služba družbenega knjigovodstva šele uvaja, bi bilo prezahtevno zaleteti, da bi že imela svoj statut, saj to spriči njenega nenehnega razvoja, ki mu pravimo s tujko reorganizacija, sploh »ni mogoče«. Zato pa imajo namesto pravih, začasne svete delovnih kolektivov, ki sicer razpravljajo in tudi sklepajo, nimajo pa resnega vpliva na delovanje službe.

● Določilo, da dela služba družbenega knjigovodstva izključno le po zakonu in po drugih na podlagi zakona izdanih predpisih, je sicer logično, vendar ga glede na prakso povsem ne razumem. Splošno znano je, da se ta služba ne ozira na zakone, temveč dela samo po okrožnicah centralne Službe družbenega knjigovodstva pri Narodni banki. — V zadnjih sedmih mesecih je bilo teh okrožnic samo 600! Ali bolj točno: za službo družbenega knjigovodstva velja zakon šele takrat, ko jim ga centrala z okrožnico pojasni.

Nemara je to posledica proste razlage, da dela služba družbenega knjigovodstva »po drugih, na podlagi zakona izdanih predpisih«. Če to tako razumemo, potem so okrožnice pač neizbežna nujsnost.

● Potemtakem je tudi družbeno računovodstvo rezultat takšnega razvoja (uvajanja)

(Nadaljevanje na 2. strani)

(Nadaljevanje na 2. strani)

V OKVIRU

Primerov je bržčas še več, zlasti v dveh industrijsko zelo razvitih območjih lahko v zadnjih nekaj mesecih zasledimo, da so se organi upravljanja v mnogih delovnih kolektivih odločili za premike v višini osebnih dohodkov. Vzrokov za to sicer naštevajo veliko, v glavnem pa bi jih vendarle lahko posplošili v dva: bodisi zaradi tega, ker so življenjski stroški hitreje naraščali kot pa višina osebnih dohodkov, ki jo oblikuje njihov sistem nagrajevanja — bodisi zato, ker se je s povečanim obsegom proizvodnje in bolj ekonomičnim gospodarjenjem tudi dohodek bolj »odebelil« in tako omogočil tudi višje osebne dohodke.

V nekaterih delovnih organizacijah pa so zadevo rešili kar se da preprosto in po njihovem prepričanju tudi najbolj učinkovito. Njihovi organi upravljanja so namreč izglasovali sklep, da naj bi se osebni dohodki avtomatično povečali v njihovi obračunski tarifi. Češ, da tako ne bo nihče prikrajšan ali kako drugače oškodovan.

Ni da bi odrekli logiko takim utemeljitvam — samo da je vnjej precej sofizma in da je zato tudi rešitev dvo- rezna. Kaj so pravzaprav dosegli s takim linearnim povečevanjem osnov v osebnih dohodkih? Če so že ohranili dosežanja razmerja v osnovah, pa s tem še ni rečeno, da ne bodo morali k letu spet razmišljati o spremembah in tako vnovič začeti z mezdnim gibanjem. Če pa so ob povečanju osebnih dohodkov spreminjali dosežanja raz- merja, se je mezdno gibanje samo še zaostrilo in ima zdaj take ali drugačne posledice v notranjih odnosih.

Po drugi strani pa ne more biti naključje, da ima tako mezdno gibanje posledice tudi navzven. Povečevanje obračunskih osnov osebnih dohodkov lahko ustvarja bi-

LINIJA NAJMANJŠEGA ODPORA

stvena neskladja med sorodnimi delovnimi organizacija- mi, ki pa so — ali niso — rezultat boljšega gospodarje- nja in višje produktivnosti. In zato tudi tako pogoste ve- rižne reakcije. Pravzaprav tako pogosta mezdna gibanja. Po približno takile logiki: »če lahko odstranimo ceste, zakaj ne bi smeli tudi tostran. Saj delo na naši stružnici ni lažje od dela na njihovi.«

A da se ne bi napak razumeli: daleč smo od tega, da bi nasprotovali povečevanju osebnih dohodkov in dvi- ganju življenske ravni proizvajalcev. Samo to povečanje naj bo vendarle že skladno in v celoti odvisno od boljše- ga gospodarjenja kolektivov, večje intenzivnosti dela, boljše organizacije proizvodnje, skratka od odkrivanja vseh tistih naravnost brezštevilnih notranjih rezerv, ki se še skrivajo v proizvodnji. Naj bodo v tem primeru odstot- ki povečanja še večji kot pa danes! Toda nemo, da organi upravljanja rešujejo politiko nagrajevanja in rasti življenske ravni s povečanjem obračunskih osnov v oseb- nih dohodkih, naj bi raje usposobili notranji sistem delitve dohodka, da bo le-ta že sam po sebi zagotavljal soodvis- nost v naraščanju dohodka kolektiva in osebnih dohod- kov.

In slednjič, noben sistem nagrajevanja ni tako po- poln, da ga ne bi mogli še izpopolniti. Celotno nasprotje: sistem nagrajevanja bi bilo treba nenehno izpopoljevati z novimi, boljšimi merili dela, ga povezovati z gibanjem stroškov, elementi živga in opredmetenega dela, iskati večjo soodvisnost individualnega dela z delom ožjega in širšega kolektiva. Bodisi v neposredni proizvodnji bodisi »v pisarnah«, kot pravijo ponekod. Povečevanje osnov in »zacementiran« sistem nagrajevanja namreč v ničemer ne vzpodbujata k večjim proizvodnim rezultatom in sploh k boljšemu gospodarjenju.

Linija najmanjšega odpora — le kako drugače ime- novati to linearno povečevanje obračunskih tarif osebnih dohodkov! — tudi v ničemer ne oblikuje novih ekonom- skih in družbenih odnosov. Mezdno gibanje, ki ga slej ko prej mora sproščati, pa je daleč od ciljev našega družbe- nega razvoja.

BOJAN SAMARIN

IZ RAZGOVOROV NA TEMO: STATUTI DELOVNIH ORGANIZACIJ

STATUTI »NA DOPUSTU«

- Do sredine julija v mariborskem okraju samo 58 osnutkov statotov in tez
- Ali je priprava statotov res samo sindikalna akcija? ● Bomo v prihodnjem aprilu res lahko sprejemali dobre statute?

NAMESTO POGOVORA O STATUTU

— Vse na temo statut. Recl- mo o perspektivah, ki ste si jih izoblikovali v svojih osnutkih statotov, o sistemu dohodka, ki naj bi ga statut uzakonil pa o problemih nagrajevanja, organi- zacije proizvodnje... no ja, vse tisto, kar mislite, da boste morali zapisati v vašem statutu.

Pa ni bilo nič iz tega ne v mariborskem podjetju PIK niti »preko ceste« v obrtnem pod- jetju Kovinar. Prevelika zahte- va? Ze mogoče... sicer pa so se v obeh kolektivih doslej ven- darle že zedinili o naslovih poglavij, ki jih bosta imela statu- ta. In po njihovih izjavah — tudi že začeli zbirati gradivo.

V podjetju PIK tako, da je delavski svet imenoval sedem- člansko komisijo. Ta zdaj pri- pravljaja teze. Menda o prvem poglavju, o splošnih določilih. Tja do novembra pa naj bi bile pripravljene teze še za vsa druga, res nekoliko bolj zahte- na poglavja, kot je to prvo, in »zrele za javno razpravo«.

V Kovinarju pa pripoveduje- jo, da samoupravni organi niso imenovali centralne komisije za pripravo statuta. To nalogo so zaupali tričlanskim komisijam strokovnjakov, ki naj bi iz- oblikovale teze za posamezna področja v statutu. Pravijo pa še, da naj bi se to zgodilo tja do septembra in da bi takrat tudi organizirali javno razpravo. Takrat bi naj bil po njihovem mnenju tudi čas, da bi delavski svet imenoval osrednjo statutar- no komisijo, ki bi naj na osnovi tez in razprave izoblikovala osnutek.

To je pa tudi vse, kar je za zdaj možno konkretnega pove-

dati o statutih in statutarni raz- pravi v podjetjih PIK in Kovinar. Vse, če bi seveda zamolčali nekaj pomislekov. V bistvu ne- kakšnih retoričnih vprašanj kot na primer tole... Ali ne bo za- radi dosedanjega odlašanja pri- šlo do časovne stiske? Ali ne bodo pravi zaradi te stiske tudi statuti precej pomanjkljivi? Ali ne bi kazalo že pred izdelavo tez v javni razpravi temeljito anali- zirati dosedanje družbene in ekonomske odnose in vsaj v načelih opredeliti njihov nadalj- ni razvoj? Ali ne bo v nasprot- nem primeru statut samo prepis dosedanjih samoupravnih aktov in kvečjemu še zakona o delo- vnih razmerjih? Ali ne bo zatega- del uzakonjeval statut samo status quo, perspektiva pa bo ostala zamegljena, kot je danes?

Seznam takih retoričnih vprašanj bi bil bržčas lahko precej dolg. A ker je sama retorika premalo, raje nekaj bolj stvarnih. Približno takole formuliranih: ali ni upravno- tehnično vodstvo že z določili nove ustave soodgovorno za oblikovanje novih ekonomskih in družbenih odnosov in s tem tudi statuta delovne organizacije? Ali ne dele te soodgovornosti tudi samoupravni organi? Ali ni ena izmed nalog družbeno-političnih organizacij v kolektivih, da idejno in družbeno-politično usmerjajo statutarno razpravo, da tudi s pomočjo družbene in- tervencije zagotovijo oblikovanje novih odnosov?

DOSLEJ SAMO POLITIČNA AKCIJA

Kdaj neki se je prevrnila kretinja in speljala najin raz- govor na stranski tir? Sicer pa — res stranski tir? Navsezadnje

— to bi moral biti prav v tem času glavni tir, rezerviran samo za ekspres našega družbenega življenja. Bi moral, predsednik ObSS Maribor-center Ivo Grauf namreč pravi, da je statutarno obdobje vendarle nekoliko pre- več počitniško. Ne samo zaradi tega, ker je epidemija dopustov zajela tako rekoč sleherni kolektiv, bolj zaradi tega, ker v delovnih organizacijah sploh še

(Nadaljevanje na 2. strani)



Varčevanje z materialom – notranje rezerve

Tokrat ponatiskujemo sestave, objavljen v glasilu delovnega kolektiva Saturnusa v Ljubljani, v katerem pisec opozarja, kje so rezerve za povečanje dohodka.

Zgodilo se je pred leti, točnega datuma se ne spominjam... Možak se je pripeljal v tovarno s triciklom, uredil vse pisarniške formalnosti in zapeljal vozilo k rampi ob skladišču odpadkov. Naložil je odrezkov pločevine, kolikor je siromašni tricikel zdržal, sedel nanj in se odpeljal. Vse to se je potem še večkrat ponovilo. A glej, kmalu se je standard dvignil in mož je začel prihajati z avtomobilom. Torej iz odpadkov si je napravil avtomobil! Avtomobil iz odpadkov, ki jih tovarna ne rabi, a najbrž tudi iz odrezkov, katere bi tovarna lahko porabila... Odrezki bele in črne pločevine po 24 dinarjev za kilogram! Tem odrezkom namravam posvetiti naslednje vrstice.

Pri tako visoki proizvodnji in pri takšni izbiri izdelkov, kot jih ima naša tovarna, so širši ali ožji trakovi pločevine kot ostanek pri rezanju, povsem logična nužnost. To so odrezki, ki jih razdeljene po širinah pod 80, od 80–120 in nad 120 mm skladiščimo na police skladišča odpadkov. Ti odrezki se v proizvodnji stalno pojavljajo, izkoriščamo pa jih v precejšnji meri za štančanje nelitografičnih sestavnih delov ambalaže manjših dimenzij. Prav tako pri štančanju obročev za patent škatle premera 130 do 230 mm ostajajo ronele, ki običajno romajo v vagon kot odpadki po 10 dinarjev za kilogram. Lahko bi se porabile za dna, obroče ali pokrove manjših dimenzij.

Nekateri člani kolektiva sicer menijo, da tak način proizvodnje v sodobno urejeni tovarni ni rentabilen. Menim pa, da bi bilo čimboljše izkoriščanje odpadkov vsekakor zelo koristno. Prepričan sem, da tovarna ne bi imela izgube, če bi eno stiskalnico namenila zgolj štančanju na zalogo iz odpadkov. Pri tem bi delavki, ki bi stalno delala na tej stiskalnici, plačali kak poseben dodatek, kajti delo po normi resda skoraj ne bi bilo mogoče.

V preteklih dveh letih smo izgubili vrsto odjemalcev patent škatel ravno zaradi previsoke prodajne cene. Tu, v izkoriščanju odpadkov, je že čimtelj, ki bi lahko spodbudno vplival na

znižanje prodajne cene in s tem na ponovno pridobitev odjemalcev, ki to embalažo sedaj rajši naročajo po nižji ceni pri konkurenčnih podjetjih.

Vzemimo za primer, da 7 odrezkov dimenzije 530 x 120 mm tehta 1 kilogram, kar zneso 24 dinarjev, če jih prodamo privatniku. Iz teh sedmih trakov lahko dobimo 28 obročev premera 99 milimetrov za patent škatle. Ti obroči so izdelani iz celih plošč po 12 dinarjev kos, kar zneso v tem primeru 336 dinarjev. Če prodajo torej tovarna 1000 kilogramov teh odrezkov, dobi zanje v najboljšem primeru 24.000 din, če jih pa porabi sama za svoje polizdelke, znaša vrednost 336 tisoč dinarjev! Nič slabši izračun ne bi dobili pri ožjih uporabnih trakovih in pri rondelah.

Spominjam se, da smo pred leti v neki krizi za pločevino dokaj temeljito »počistili« vse »pozabljeno«. Zato bi tudi danes podoben slučaj lahko »zbrisal« prah s pločevine, ki se nahaja bolj ali manj pozabljena in zaprašena po najrazličnejših kotih tovarne ter tam počasi propada. Dokler je skladišče natrpano s pločevino, žal tako radi pozabljamo na besedo »varčevanje z materialom«. Vsakdo izmed onih, ki so tako rekoč zrasli s tovarno, bo lahko potrdil, da so znali nekoč mnogo bolje izkoristiti sleherni kosček materiala.

Svojtčas so menda prejemale mojstri in predelavci poseben dodatek na prihranke pri materialu. To jim je bila nekakšna spodbuda, prihranki pa so se lahko porabili za druge izdelke.

Sedaj, ko imamo na razpolago skladišče polizdelkov, bi bilo štančanje na zalogo še lažje izvedljivo. Istočasno bi nastale prav gotovo razbremenitve strojev, ker bi v trenutku potrebe, glede na naročilo, že imeli pripravljene sestavne dele. Ker je, kot vemo, za patent škatle potrebno štančati dno, pokrov in obroče, bi v času, potrebnem za izdelavo teh polizdelkov tri stiskalnice lahko delale že drug izdelek. Odpadlo ali vsaj zmanjšalo bi se s tem nepotrebno čakanje okroglega ali štirilobatega oddelka, ki imata šestkrat obode že pripravljene, manjkaajo jim le ostali sestavni deli, ker »štančarija« z obstoječim strojnimi parkom, ne more vselej pravočasno izdelati potrebnih izdelkov.

• Razmislimo o tem in izluščimo uporabno!

IVAN LUKANČIČ



Zena je na dopustu...

Foto: M. SPAROVEC

STATUTI »NA DOPUSTU«

(Nadaljevanje s 1. strani)

niso začeli intenzivneje oblikovati svojih internih ustav.

— Taka je ocena našega sveta, pripoveduje Ivo Grauf. Skorajda se ne moremo znebiti občutka, da so v kolektivih razumeli statutarno razpravo samo kot politično akcijo in ne kot neizbežno družbeno ekonomsko potrebo, da si izoblikujejo načela sedanjega in perspektivnega razvoja. Z akcijami je pa tako, da slej ko prej popusti prvotna vnema, če se seveda ne spreveržejo v načrtno in stalno delo.

— Pa zdaj, kako daleč so kolektivi v vaši občini s statutarno razpravo?

V nekaterih večjih delovnih organizacijah, na primer v MTT, Železniškem transportnem podjetju, v Elektromontaži in še nekaterih drugih, so že pripravili prve osnutke statutov, ki naj bi v prihodnjih mesecih v javni razpravi dobili svojo dokončno podobo. Zato pa so na začetku poti ali pa še to ne v večini manjših delovnih organizacij, v obrti, trgovini, gostinstvu, družbenih službah. Na sploh velja, da je najmanj dozorela potreba po oblikovanju

statutov v tistih kolektivih, kjer je organizacija proizvodnje slaba, zastarela, nesmotno izvedena, kjer že doslej niso razvijali in poglabljali svojega sistema formiranja in delitve dohodka, kjer so v nagrajevanju še vedno odločilni mezni odnosi. Menda smo deloma krivi vsi skupaj, ker smo doslej v naših družbenih akcijah videli predvsem večje kolektive, na manjše pa, ki bi bili najbolj potrebni pomoči, pogosto pozabljali.

— Nekaj resnice je v tem vsekakor...
— Ja, izgovorov je res preveč. Navsezadnje je problemov toliko, ki bi jih lahko in ki jih bodo morali rešiti kolektivi sami, da res ni prav nobenega globljega vzroka za zavlačevanje statutarne razprave. Toda ta zastoj v pripravah statutov tudi priča, da so v upravnih, tehničnih vodstvih, kdaj pa kdaj tudi v samoupravnih organih še vedno močne sile, ki poskušajo zavreti razvoj novih ekonomskih in s tem tudi družbenih odnosov in da se v večini primerov skrivajo za njimi povsem individualni interesi posameznikov. Boje se pač, da bi statut preveč izpodkopal njihove pozicije in s tem tudi omejil njihove privilegije.

— To pa bržčas pomeni, da se bo treba v prihodnje nekoliko bolj odločno spopasti s temi zaviralnimi silami.

— Če bi kritično ocenjevali delo sindikatov v delovnih organizacijah na našem področju, bi si res morali priznati, da niso v celoti domeli svoje družbenopolitične vloge pri oblikovanju statutov. Zato bo tudi zdaj toliko težje. A ne oziraje se na kar koli, takoj bo treba začeti intenzivno in poglabljeno oblikovati statute.

— In kako poskuša vaš svet to zagotoviti?

— Ustanovili smo statutarno komisijo, ki naj bi predvsem spremljala statutarno razpravo in analizirala probleme, s katerimi se bodo srečevali delovni kolektivi in kjer jim bo treba zagotoviti konkretno pomoč. Prav zaradi tega smo se tudi odločili, da naj bi člani naše komisije obiskovali 60 delovnih organizacij v občini in v njih neposredno spremljali statutarno razpravo. Sprejeli pa smo tudi rokovnik za nadaljnjo pripravo statutov. Vsaj do srede septembra naj bi bili osnutki statutov vseh delovnih organizacij pripravljeni za javno razpravo, ki bi zatem sledila tja do konca oktobra. Do srede januarja pa bi naj delovne organizacije predložile svoje statute v obravnavo občinski skupščini, v marcu pa naj bi jim dali dokončno obliko in vsebino.

— In kako si to razlagate?

— Pravezprav je en sam globlji vzrok. Namreč v tem, da večina delovnih organizacij sploh še ni domela, kaj naj zanje pomeni statut. Tako so odlašali s pripravi statutov, češ, saj bo tudi kasneje še dovolj časa. Marsikje še zdaj tako mislijo. Pogosto nam celo priključajo, kako daleč so pri oblikovanju statutov. Tako smo se pred časom pogovarjali s člani »statutarne komisije« v eni izmed delovnih organizacij, za katere pa smo izvedeli kasneje, da so jih imenovali na izredni seji delavskega sveta »še in takoj« po našem odhodu.

— Pa se vam ne zdi ta ugotovitev malce nelogična, saj vendar od ustavne debate sem nenehno poudarjamo pomen statutov?

— Morda res, samo da je kljub temu resnična. Bolj zgovornega primera, kot je tale, si skorajda ne morete misliti. Zasedli smo gostinško podjetje, ki je odkupilo kar na matrice razmnožen statut, ga enostavno opremilo s podpisni pripravilo, da ga predloži občinski skupščini v obravnavo. A ne gre le za osamljen primer, nasprotno, za pojav, ki bi ga najbolje označil kar z besedami »lov za vzorčnimi statuti«.

— A kaj pravite ob tem ne kdo ve kako vzpodbudnih ugotovitev v sindikatih?

— Da bodo morali začeti sindikati v delovnih organizacijah in statutarne komisije pri občinskih svetih veliko bolj dosledno usmerjati statutarno razpravo in mobilizirati vse tiste sile, ki lahko zagotove kolektivno praktično pomoč. Sicer pa,

izmed članov občinske skupščine? Recimo v občini Maribor-center...

— Je občinska skupščina doslej že analizirala statutarno razpravo v delovnih organizacijah?

— Ne.

— Je morda imenovala posebno komisijo, odbor ali kak drug organ, ki naj bi pomagal delovnim organizacijam, pri oblikovanju statutov?

— Se ne.

— Pa ima občinska skupščina vsaj analizo dosedanjega razvoja ekonomskih in družbenih odnosov v delovnih organizacijah na njenem območju?

— Doslej ne.

...In tako naprej. Sicer pa ni prav nobenega smisla bezati v nekaj, česar ni. Samo dolgo bržčas tako ne bo več šlo, ker... ker čas beži in ker bržčas v prihodnjem aprilu ne bi smeli sprejemati slabih statutov, ker smo se pač zedinili, da naj bi statuti ne bili samo formalni akti in ker to ni samo »sindikalna akcija«.

REZULTAT ANALIZE: SLABO

— Vse kaže, da so v delovnih organizacijah z dopusti spravili v predale tudi gradivo za statute.

— Bo držalo, pravi predsednik statutarne komisije pri OSS v Mariboru Vanek Šiftar. Analiza je sicer razkrila, da ima v okraju 80 % delovnih organizacij svoje statutarne komisije, samo da s tem še ni rečeno, da ima vseh teh 80 % podjetij tudi že kaj pokazati. Do sredine julija smo namreč nasteli v vsem okraju nič več in nič manj kot 58 osnutkov ali tez statutov. Veliko statutarnih komisij pa sploh še ni začelo zbirati gradiva.

— In kako si to razlagate?

— Pravezprav je en sam globlji vzrok. Namreč v tem, da večina delovnih organizacij sploh še ni domela, kaj naj zanje pomeni statut. Tako so odlašali s pripravi statutov, češ, saj bo tudi kasneje še dovolj časa. Marsikje še zdaj tako mislijo. Pogosto nam celo priključajo, kako daleč so pri oblikovanju statutov. Tako smo se pred časom pogovarjali s člani »statutarne komisije« v eni izmed delovnih organizacij, za katere pa smo izvedeli kasneje, da so jih imenovali na izredni seji delavskega sveta »še in takoj« po našem odhodu.

— Pa se vam ne zdi ta ugotovitev malce nelogična, saj vendar od ustavne debate sem nenehno poudarjamo pomen statutov?

— Morda res, samo da je kljub temu resnična. Bolj zgovornega primera, kot je tale, si skorajda ne morete misliti. Zasedli smo gostinško podjetje, ki je odkupilo kar na matrice razmnožen statut, ga enostavno opremilo s podpisni pripravilo, da ga predloži občinski skupščini v obravnavo. A ne gre le za osamljen primer, nasprotno, za pojav, ki bi ga najbolje označil kar z besedami »lov za vzorčnimi statuti«.

— A kaj pravite ob tem ne kdo ve kako vzpodbudnih ugotovitev v sindikatih?

— Da bodo morali začeti sindikati v delovnih organizacijah in statutarne komisije pri občinskih svetih veliko bolj dosledno usmerjati statutarno razpravo in mobilizirati vse tiste sile, ki lahko zagotove kolektivno praktično pomoč. Sicer pa,

v statutarno razpravo bodo morale poseči tudi občinske skupščine, zbornica, društvo ekonomistov, pravnikov, strokovna združenja. Saj so v celoti soodgovorni, da bomo v prihodnjem aprilu sprejemali dobre statute.

O VETRU IN JADRIH

V mariborskih delovnih organizacijah, zatrjujejo, da se društvo ekonomistov in pravnikov doslej še nista zganila. Nihče da jih ni doslej še vprašal, kako napredujejo pri oblikovanju statutov, nihče ponudil pomoči. Tudi za druga strokovna društva in združenja da to velja.

Na okrajni gospodarski zbornici pa se je naš pogovor o statutih začel z »vetrom in jadrji«. Pravezprav tako, da so na zbornici ugotovili, češ da jim je okrajni sindikalni svet s svojo statutarno komisijo pobral veter z jader. Pravijo, da so to ugotovili že na februar-skem posvetu, ki so ga sklicali, da bi ugotovili, kako pomagati delovnim organizacijam pri oblikovanju statutov. Zato so takrat tudi sklenili, »naj bi bil okrajni sindikalni svet še naprej organizator in nosilec akcije za pripravo statutov, da naj društvo ekonomistov in pravnikov zagotovi delovnim organizacijam strokovno pomoč in da se naj zbornica vključi tako, da bo s strokovnimi službami pomagala pri tem delu«.

Realizacija sklepov pa je približno takale. Sindikati so svojo nalogo opravili, društvo ekonomistov in pravnikov o njej pravzaprav še razmišljati nista začela, strokovne službe zbornice pa so zbrale gradivo o tem, kaj naj vsebuje statut delovne organizacije ter ga približeli v svoji publikaciji Naše gospodarstvo.

To pa je tudi vse. In spričo dejanskih razmer v statutarni razpravi bi bilo treba nekoliko popraviti in predrugičiti tisto pripombo o vetru in jadrji. Na tem morju je namreč vetra več kot preveč vsaj še za nekajkrat toliko jader. Morda celo preveč, da bi lahko samo z jadrji opravili in da bo za to treba poklicati na pomoč tudi vlačice in v nekaterih najbolj kritičnih primerih tudi ledolomilce. Vse dosedanje statutarne razprave v delovnih organizacijah namreč tako kažejo.

SAMO SE VPRAŠANJE

Res, sredi avgusta preostane samo še vprašanje: ali bomo lahko v prihodnjem aprilu sprejemali dobre statute?

Če bo statutarna razprava taka kot zdaj — lahko kdo za to jamči? BOJAN SAMARIN

ZA CENEJŠO IN USPEŠNEJŠO DRUŽBENO KONTROLO

(Nadaljevanje s 1. strani)

Ker je kontrola takšna (ob pomanjkanju kadrov seveda) je prav težko verjeti, da je učinkovita, saj dela z veljavnostjo za nazaj. Tako šele čez leta (v najboljšem primeru po enem letu) ugotovi napake, do katerih ob večji ažurnosti ne bi smelo priti. Tako na primer ugotovi, da so poslojpe, v kateri so prišli pregledovati za ključni račun ali kako drugače nadzorovati poslovanje, zgradili z obratnimi sredstvi ali kar na račun poslovnih stroškov in da je zaradi tega njihovo gospodarjenje v težavah.

Pravkar smo ugotovili, da služba družbenega knjigovodstva dejansko ne more spremljati gospodarstva, vsaj tako ne, da bi lahko na osnovi tega spodbujala k boljšemu gospodarjenju. Kako pa naj to sploh doseže, ko pa lahko začne analizirati gospodarjenje šele takrat, ko kontrola opravi svoje delo in omogoči analitičkom dejanski pregled nad dogajanjem v gospodarskih organizacijah. Medtem ko so takšne analize gotove, je minilo že drugo leto. Tako analize postajajo arhivsko gradivo, ki je sicer zelo dragoceno za tistega, ki se zanima za preteklost, za prihodnost in sedanjost pa nimajo dovolj praktične vrednosti. Pa tudi druge analize nimajo primernega uspeha za gospodarstvo.

Če je tako, čemu se potem ukvarja služba družbenega knjigovodstva s plačilnim prometom. Pravijo namreč, da zato, ker brez tega ni kontrole, toda ker učinkovite kontrole že itak ni, potem to tudi ne more biti osnova zanjo. Najti je potrebno drug izhod. Gospodarski stveniki pravijo, da je hudo zaradi tega, ker se služba družbenega knjigovodstva preveč posveča drevesom, premalo pa gozdu...

Ker sem opazil, da se utegnem utopiti v morju problemov službe družbenega knjigovodstva, sem telefoniral združenju knjigovodij Slovenije in vprašal, katere bilke se opri-mem, da se to ne bi zgodilo. Rekli so mi, da njihovega predloga o organizaciji službe družbenega knjigovodstva, ki pa ni samo njihov, ker je nastalo iz sodelovanja revizijskega zavoda, gospodarske zbornice, tudi službe družbenega knjigovodstva in sekretariata za finance.

Oprjel sem se torej tega predloga. Takle je:

Ali ne bi bilo ceneje in za družbeno kontrolo uspešnejše: — če bi predpisali izpopolnjeno obliko mesečne bilance ali občasne, ki bi dajala poleg drugega še vse tiste pokazatelje, ki so potrebni za statistično službo in družbeno kontrolo, s čimer bi lahko odpadlo knjižene družbenega knjigovodstva.

— če bi se okrepila analitična služba pri družbenem knjigovodstvu, ki bi preko analiz usmerjala inspekcije v posamezna podjetja, za katere bi analiza pokala potrebo po intervenciji te službe,

— če bi sedanje družbeno knjigovodstvo ob prevzemu knjigovodskih bilanc kontroliralo samo saldo vseh računov pri banki. Če so saldi v skladu s saldi v bilanci, je glede na zakon do pike podana varnost, da so vse protipostavke knjižene in verjetno tudi na ustreznih kontih.

V bistvu gre torej za to, da bi bila ta služba po organizaciji dela usklajena z razvojem gospodarstva, ki zahteva prožno in sposobno službo za analiranje in usmerjanje gospodarjenja. V tem smislu pričakujejo vsi več od te službe in ji odmerjajo tudi večjo vlogo.

VIKTOR ŠIREC

DELAVSKA ENOTNOST

Glasilu Republiškega sveta ZSJ za Slovenijo Izdaja CZP Ljubljana pravnica v Ljubljani Ljst le ustanovljen 20. novembra 1942. Urejuje uredniški odbor Glavni in odgovorni urednik:

VINKO TRINKAUS

Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Kopitarjeva ul. 3. poštni predal 313-VI. telefon uredništva 33-722 in 36-672. uprave 33-722 in 37-501. Račun pri Narodni banki v Ljubljani št. NB 600-11/1-265 — Posamezna številka stane 20 din — Narodna in letna 1000 din — Rokopisov ne vračamo — Poštna plačana v gotovini — Tisk in kileti CZP »Ljudska pravica« Ljubljana

Dileme ne more biti

Ekonomske enote v mariborskem podjetju Primat imajo že tradicijo. Saj so že pred dobrima dvema letoma osnovali »dvanajst podjetij v enem samem«, kot so takrat pripovedovali. Že nekaj prvih mesecev upravljanja in gospodarjenja neposrednih proizvajalcev pa je bilo dovolj tudi za optimistično oceno. Takole so v Primatu pripovedovali tiste dni pred dvema letoma: »Spreminjajo se stari ekonomski, družbeni in etični odnosi, sproščena pobuda neposrednih proizvajalcev utrjuje ekonomsko bazo gospodarske organizacije, interesi posameznika postajajo interesi kolektiva in prizadevanja kolektiva so hkrati prizadevanja posameznika.«

DELJENA MNENJA O PRIHODNOSTI

Optimizem izpred dveh let, zasnovan že na prvih izkušnjah in tudi že prvih, čeprav še skopih podatkih, je bil še toliko bolj dragocen, ker je bila tedaj decentralizacija samoupravljanja še vedno bolj družbena akcija kot pa v delovnih organizacijah v celoti spoznana in priznana družbena in ekonomska nuja. A teh pozitivnih rezultatov decentralizacije upravljanja in gospodarjenja neposrednih proizvajalcev v ekonomskih enotah tudi zdaj nihče v Primatu ne poskuša demantirati. S tem pa seveda še ni rečeno, da je prav zdaj, v statutarni razpravi kaj manj aktualno vprašanje, kako v prihodnje razviti in izoblikovati gospodarjenje proizvajalcev v ekonomskih enotah.

Mnenja so različna. Prava prav gre za dvoje nasprotnih stališč. Po eni strani se namreč del kolektiva ogreva za misel, da bi skrčili število ekonomskih enot. Tako naj bi bile po njihovem mnenju v pravem pomenu besede ekonomske enote samo obrat nožev, ki je tudi že po lokaciji izven matičnih obratov, vse proizvodne enote v matičnem podjetju naj bi združili v eno samo ekonomsko enoto, tretja enota pa naj bi bile službe podjetja in uprava. Ta svoj predlog zagovarjajo s tem, da vodstva ekonomskih enot preveč obremenjena z administrativnim, računovodskim delom, da jim zasledovanje proizvodnje, gibanja stroškov, skratka gospodarjenja kot celote jemlje preveč časa, da bi lahko operativno posegali v neposredno organizacijo proizvodnega procesa.

Nasprotno pa drugi spet zagovarjajo dosedanja organizacija ekonomskih enot, se zavzemajo, da bi ostali pri tem, kar so si doslej izoblikovali. Po njihovem mnenju je tudi smisel ekonomskih enot prav v tem, da gospodarijo s proizvodnimi stroški. Pravijo pa še, da je gospodarjenje res gospodarjenje šele tedaj, »kadar je materializirano«, kadar lahko kolektiv ekonomske enote vpliva na dohodek in odloča o sredstvih. Zato naj bi po njihovem mnenju še bolj izpopolnili sistem formiranja in delitve dohodka, še bolj razvili sistem nagrajevanja in njegovo soodvisnost od gibanja proizvodnih stroškov in zato še bolj precizno ugotavljali in spremljali gibanje stroškov.

DOSEDANJA POTRA DECENTRALIZACIJE

Tej dilemi bodo v prihodnje morali v Primatu sami poiskati rešitve. Kakšna bo, bo seveda odvisno od tega, kdo bo znal bolje zagovarjati svoje argumente, koliko in kako tehtne dokaze bo imel za svoje trditve. A v vsakem primeru bi v Primatu morali pretehtati najprej to, kar so si doslej izoblikovali. V zadnjih dveh letih so v Primatu svoj sistem neposrednega upravljanja že precej razvili. Že na zunaj, v sami organizaciji ekonomskih enot. Tako so od prejšnjih dvanajstih enot obdržali samo osem, kajti nekatere med prejšnjimi niso imele materialne osnove za samostojno gospodarjenje in je njihovo osnivanje sprožilo bolj prvotno navdušenje za decentralizacijo kot pa ekonomski in tehnološki principi. Med organi upravljanja, med temi v ekonomskih enotah in osrednjimi, pa so tudi razmejili pristojnosti in dolžnosti.

Tudi prvi obrisi, pravzaprav prve zamisli o materialni bazi gospodarjenja proizvajalcev v ekonomskih enotah so zdaj že dobile veliko bolj popolno podobo. Vsaka enota ima svoj letni proizvodni program, dvanajstina le-tega pa je njen mesečni operativni plan. Obratna sredstva in obresti nanje pa so materialna osnova za gospodarjenje v enotah. Pri tem pa so si v Primatu izoblikovali zanimivo rešitev. Obresti na reprodukcij-

REZULTATI SO SPODBUDNI

Proizvajalci v ekonomskih enotah mariborskega podjetja Primat potemtakem gospodarijo z obratnimi sredstvi in sredstvi za osebne dohodke. Pravijo pa, da je medsebojna odvisnost proizvodnih stroškov in osebnih dohodkov precej spodbudila proizvajalce. Res, nismo bi bilo pripisovati vse rezultate gospodarjenja samo prenosu pravic in dolžnosti na neposredne proizvajalce v ekonomskih enotah. Vendar pa po drugi strani spet ne kaže zanikati, da se v teh rezultatih v dobri meri ne kaže prav vpliv decentralizacije upravljanja.

Rezultati pa so precejšnji. Ne samo, da so se v podjetju znebili hudih oscilacij v gibanju proizvodnje med posameznimi meseci, ki so bile še posebno velike ob koncu in začetku leta, tudi sicer so z letošnjimi pokazatelji zadovoljni. Tako se je v primerjavi s prvim polletjem minulega leta povečala proizvodnja za 29,2%, celotnih dohodek podjetja za 28,9%, stroški so se zmanjšali za 10,3%, prodaja je narasla za 28%, medtem ko dohodek podjetja kar za 81 odstotkov. Pri tem pa v analitskem oddelku pripominjajo, da se je število zaposlenih znižalo od 450 na 430, da imajo še vedno maksimirane cene in da investicij v osnovna sredstva sploh ni bilo.

Povsod najbrž tako ogromnih notranjih rezerv ni več — toda, ali ni najpomembnejše prav to, da so jih začeli odkrivati?

VELIKO NOVIH MOŽNOSTI

Prav ti letošnji optimistični podatki pa naravnost vsiljujejo misel, da je notranjih rezerv v podjetju še obilo. Bodisi v večji intenzivnosti dela, saj ugotavljajo, da je efektivni delovni čas še vedno omejen tam nekje pri šestih urah, bodisi v tretji izmeni v neposredni proizvodnji, kar bi jim zmanjšalo režijske stroške in tako spet pocenilo proizvodnjo, saj jim je razmerje 55% proizvodnih in 45% režijskih delovnih mest povzročila precej preglavic.

In potem spet na primer gibanje proizvodnje posameznih dekad. Analiza, ki so jo pripravili, razkriva še vedno občutne

oscilacije, kar je pogosto tudi posledica lagodnega dela v začetku in preveč napetega ob koncu meseca. Tako je obseg proizvodnje v prvi dekadi omejen le na 22% planirane proizvodnje, v drugi se povzpne na 30%, medtem ko v zadnji doseže 48%.

Velikó je še teh notranjih rezerv. Že v samem proizvodnem programu. Več kot 13.000 živih delovnih operacij priča o razdrobljenosti proizvodnje, o majhnih serijah, o tem, da pride en in isti proizvod po petkrat na leto v proizvodnjo. Vse to pa povzbuje stroške, zmanjšuje rentabilnost poslovanja. A sami priznavajo, da se pravzaprav boje izločiti nekatere artikle iz proizvodnega programa, ker pač »vsi gredo« in ker pač ne vedo, s katerimi proizvodi bi ob velikoserijski proizvodnji lahko ustvarili enak dohodek kot ga zdaj ob malih serijah in razvejanem proizvodnem programu.

ČEMU DILEMA?

Dileme, kako v prihodnje razvijati ekonomske enote, pravzaprav ne more biti. Dosedanji rezultati decentralizacije samoupravljanja namreč v celoti demantirajo kakršne koli druge rešitve, kot da v Primatu s pomočjo sistema formiranja in delitve dohodka še bolj razvijajo in poglobijo gospodarjenje proizvajalcev v ekonomskih enotah. Če so ekonomske enote preveč obremenjene z administrativnim delom, s knjigovodskimi posli in podobnim, lahko to tudi pomeni, da so službe slabo razvite ali pa slabo izkoriščene. In prav dosti učinka ne more biti, če zasledujemo gibanje stroškov centralno, ker jih pač ni mogoče zasledovati detaljno in zato tudi ne dovolj efektivno ukrepati. Nasprotno, na stroške je najlažje vplivati tam, kjer nastajajo. In če morajo ekonomske enote gospodariti, potem je to lahko podjetju samo v prid in skrajni čas, da se to načelo tudi že uveljavljuje. To je nujno že samo iz aspekta ekonomike. A decentralizacija upravljanja ima vendarle ob tem tudi jasen družbeni aspekt. Pravice ekonomskih enot brez materialnih pristojnosti pa so več ali manj samo formalnost.

S. B.

Dovolj zgodaj prisluhnili sebi in tržišču

Ljubljanska »Volnenka« je eno tistih manjših podjetij, od katerih nihče ne bi pričakoval izrednih ali izjemnih proizvodnih in drugih uspehov. Vendarle pa se kolektiv lahko pohvali z njimi. Toda ne gre zgolj za pripoved o delovnih uspehih, ki so — čeprav najbolj očitni — vendarle samo posledica dolgotrajnega notranjega dela med kolektivom te tovarne, ko so obenem v uveljavljanem spodbudnejšem nagrajevanju pozdravili tudi najhujšo rano — neurejene odnose.

Sistem nagrajevanja v tej navedenih postavk plača 8% tovarni, uveljavljen leta 1961, nastale škode. Kadar pa bi bilo temelji na enoti proizvodja; čeprav ne zgolj na tem. Dejansko je tako, da so ob uvedbi tega načina nagrajevanja vse podatke o proizvodnji leta 1960 postavili v odvisnost od enote proizvodja. Podatki iz leta 1960 o doseženem fizičnem obsegu proizvodnje (izraženo v enotah proizvoda), kvaliteti izdelkov (glede na odstotek upoštevanih reklamacij), porabi surovin, izmečku, izkoriščanju delovnega časa, zastojih itd. so hkrati pomenili osnovne postavke, na podlagi katerih so pripravili cenike del za posamezne delovne operacije in delovna mesta, kjer je možno individualno merjenje delovnega uspeha. Ob tem pa so zaslužek režijskih delavcev (službe, uprava) v dobri meri odvisni od doseženega poslovnega uspeha podjetja. Režijskim delavcem so namreč določili stalni del osebne dohodka, v višini 75% osebnih dohodkov, izplačanih osebni dohodkov v letu 1960. Njihov učinek pa je odvisen od uspeha tiste enote ali podjetja kot celote, kjer s svojim prizadevanjem najbolj lahko prispevajo k boljšemu uspehu. Tako je učinek tehničnega kadra odvisen od dosežene proizvodnje, izražene v enotah proizvoda, vendar tako, da je na primer tehnični direktor udeležen pri skupnem uspehu podjetja, obratovodja pa pri uspehu enote, ki jo vodi. Učinek delavcev v komercialni je odvisen zgolj od realizirane prodaje izdelkov. Za ostale režijske delavce pa se učinek oblikuje v enakem razmerju glede na proizvedene in prodane enote proizvoda.

Ob vsem tem se brez pridržkov držijo določil pravilnika. Če proizvodnja ali prodaja kakorkoli odstopa od osnovnih podatkov, izračunanih na podlagi poslovanja leta 1960, prizadeji prejme ali plača sorazmerni del ugotovljene razlike. Drugače rečeno; če delavec pri stroju doseže enako proizvodnjo, isto kvaliteto, v istem času itd. mu pripada isti osebni dohodek. Če pa se karkoli v tem spremeni na slabše po njegovi krivdi, se mu po ceniku del zmanjša njegov osebni dohodek. Njegov spodrsrlaj posredno prizadene tudi uspeh njegove delovne enote, ker se zmanjša njen sklad osebnih dohodkov. Če pa nasprotno ugotovijo, da je prišlo do poslabšanja kvalitete, večjih zastojev, povečanja odpadka po krivdi tehničnega vodstva, se za vsak tak spodrsrlaj (preručna na enoto proizvoda) zmanjša učinek, to je giblivi del osebne dohodka tehničnega kadra. Če pa se omenjeno dogodi na primer po krivdi obratovodje, zgolj on za vsako

navedenih postavk plača 8% nastale škode. Kadar pa bi bilo temelji na enoti proizvodja; čeprav ne zgolj na tem. Dejansko je tako, da so ob uvedbi tega načina nagrajevanja vse podatke o proizvodnji leta 1960 postavili v odvisnost od enote proizvodja. Podatki iz leta 1960 o doseženem fizičnem obsegu proizvodnje (izraženo v enotah proizvoda), kvaliteti izdelkov (glede na odstotek upoštevanih reklamacij), porabi surovin, izmečku, izkoriščanju delovnega časa, zastojih itd. so hkrati pomenili osnovne postavke, na podlagi katerih so pripravili cenike del za posamezne delovne operacije in delovna mesta, kjer je možno individualno merjenje delovnega uspeha. Ob tem pa so zaslužek režijskih delavcev (službe, uprava) v dobri meri odvisni od doseženega poslovnega uspeha podjetja. Režijskim delavcem so namreč določili stalni del osebne dohodka, v višini 75% osebnih dohodkov, izplačanih osebni dohodkov v letu 1960. Njihov učinek pa je odvisen od uspeha tiste enote ali podjetja kot celote, kjer s svojim prizadevanjem najbolj lahko prispevajo k boljšemu uspehu. Tako je učinek tehničnega kadra odvisen od dosežene proizvodnje, izražene v enotah proizvoda, vendar tako, da je na primer tehnični direktor udeležen pri skupnem uspehu podjetja, obratovodja pa pri uspehu enote, ki jo vodi. Učinek delavcev v komercialni je odvisen zgolj od realizirane prodaje izdelkov. Za ostale režijske delavce pa se učinek oblikuje v enakem razmerju glede na proizvedene in prodane enote proizvoda.

V nasprotnih primerih, kadar se povečuje izkoristek delovnega časa, narašča proizvodnja, izboljšuje kvaliteta in zmanjšuje odpadke, se seveda ustrezno zvišujejo osebni dohodki tistih članov kolektiva, ki so k temu pripomogli.

Ceprav smo način delitve osebnih dohodkov v ljubljanski »Volnenki« opisali v najbolj skopih obrisih, je verjetno dovolj razumljivo povedano, da so z njim dosegli bolj skladna, predvsem pa trajnejša prizadevanja celotnega kolektiva za boljše poslovanje in večje gospodarske uspehe. Ti pa nikakor niso majhni. Predvsem je uveljavljanje novega načina nagrajevanja vplivalo na prizadevanja za boljšo organizacijo proizvodnje in večjo produktivnost. Podatki za zadnja leta kažejo, da se je produktivnost ob najbolj nemogočih delovnih pogojih (na 60 do 80 let starih strojih, razpostavljenih v dveh nadstropjih stare cukrarne) povečala po letni stopnji med 6 in 8%. Hkrati se je povečeval izkoristek delovnega časa; samo letos v prvem polletju na primer za 4,5% v primerjavi z lanskim letom. Zavoiljo tega je kolektiv »Volnenke« uspel, da navzlic stalnemu podraževanju surovin in drugim objektivnim motnjam, doslej še ni okrnil razmerij pri delitvi čistega dohodka, od katerega daje vsako leto 36% za sklade. Ob taki delitvi pa so bili povprečni osebni dohodki v lanskem letu 30.600 dinarjev, letos v prvem polletju pa 32.300 dinarjev.

Vendar ne gre zgolj za to. S prizadevnim gospodarjenjem je kolektiv dosegel, da stalno in znatno narašča tako celotni dohodek, kot čisti dohodek na zaposlenega. Glede tega se »Volnenka« navzlic zastarelemu strojnemu parku in težkim delovnim pogojem uvršča na eno prvih mest med sorodnimi podjetji. Hkrati pa je prav to vplivalo na tolikšen gospodarski uspeh, da je kolektiv v štirih letih zbral potrebna lastna sredstva za rekonstrukcijo; skupaj več kot 100 milijonov. Po rekonstrukciji, katere začetek in potek je odvisen le od razpoložljivih deviz, se bo tovarna preusmerila na modne izdelke, ki jih zdaj uvažamo. V tem je tudi edina njena perspektiva.

-Mg

Neizkoriščene možnosti

Ob postopnem prehodu na krajši delovni čas bo potrebno izkoristiti vse tiste skrite notranje rezerve, ki smo jih v dosedanjem gospodarjenju prezrli in ki nam lahko prispevajo k temu, da bomo uresničili ustavno zagotovljeno načelo — 42-urni tednik. Ena izmed teh možnosti je — in doslej smo bili nanjo pre malo pozorni — delo v več izmenah v industriji in v gospodarstvu sploh. Podatki, ki nam jih nudi statistika za minulo leto o izmenskem delu — in primerjave s statističnimi podatki pred tremi leti — nas opozarjajo, da s tega vidika ne izkoriščamo vseh možnosti, nasprotno, z nekaterih vidikov celo nazadujemo.

Po podatkih zveznega zavoda za statistiko je od 2556 podjetij v letu 1960 obratovalo v eni izmeni 844, v dveh izmenah 785 in v treh izmenah 844 delovnih organizacij. V preteklem letu pa je od 2593 industrijskih delovnih organizacij 869 obratovalo samo v eni izmeni, 973 v dveh in 751 delovnih organizacij v treh izmenah. Samo ti podatki nas opozarjajo, da večzmenensko delo glede na število delovnih organizacij, ki ga uveljavljajo, nazaduje. Torej že s tega vidika ne izkoriščamo vseh možnosti. Na to pa opozarjajo tudi podatki o številu udeležencev v posameznih izmenah. V letu 1960 je delalo od 957.430 delavcev skupno zaposlenih v industriji v eni izmeni 162.438, v dveh izmenah 279.471 in v treh izmenah 515 tisoč 521 delavcev. Iz podatkov za leto 1962 pa je mogoče razbrati, da je od milijona zaposlenih v industriji okoli 195.000 delavcev zaposlenih v podjetjih, ki so obratovala samo v eni izmeni, 383.000 v podjetjih, ki so obratovala v dveh izmenah in 424.000 v podjetjih, ki so obratovala v treh izmenah. Če bi presojali število udeležencev na delu v tretji izmeni, bi sicer ugotovili, da jih je manj kot pred leti, toda hkrati, da jih je v podjetjih, ki delajo v treh izmenah, zaposlenih razmeroma

največ, vendar v primerjavi z letom 1960 kaže občuten padec — za več kot 90.000. Toda podatki, koliko ljudi dela v posameznih izmenah, nas opozarjajo na to, da skoro v vseh podjetjih dela največje število delavcev v prvi izmeni, da jih je razmeroma malo v drugi, še manj v tretji izmeni. Od skupnega števila zaposlenih v industriji jih je delalo v minulem letu 71% v prvi izmeni, 21% v drugi in samo 8% v tretji izmeni.

Prav takšna razmerja nam nudi statistika potlej, ko razčlenjuje število zaposlenih po industrijskih panogah. Tako je na primer v minulem letu v tekstilni industriji od skupnega števila zaposlenih delalo v prvi izmeni 58%, v drugi izmeni 33% in v tretji izmeni samo 9% delavcev. Skorajda enaki so podatki za usnarne in obutveno industrijo, kemično industrijo, industrijo gradbenega materiala, lesno industrijo, rudarstvo in podobno.

Razlogi za to, da v delovnih organizacijah ne obratujejo v več izmenah, so po njihovih trditvah različni. Nekje trde, da jim manjka strokovnih kadrov, drugje, da jim večzmenensko delo ne dovoljujejo ozka grla v procesu proizvodnje. Drugod zopet trde, da ne morejo vnovčiti proizvodov itd. Toda hkrati ob teh trditvah je razmeroma malo pobud, kaj storiti, da bi obstoječe zmogljivosti boljše izkoristili — ne samo z večzmenenskim delom, temveč tudi z drugimi ukrepi.

Razen slabega izkoriščanja obstoječega časovnega fonda so rezerve za znižanje cen, za večjo produktivnost in hkrati tudi za najmanj boleč prehod na skrajšan delovni čas v boljšem izkoriščanju zmogljivosti, k čemur naj pripomore tudi delo v več izmenah. V zmoti bi bili, če bi trdili, da so obstoječe zmogljivosti polno izkoriščene. To trditev podkrepljujejo nekateri, sicer stari podatki — za minulo

leto jih še ni — in sicer o učinkovitosti osnovnih skladov v industriji in v vsem gospodarstvu. Količniki, ki izražajo učinkovitost osnovnih skladov v jugoslovanškem gospodarstvu za leto 1960, nam pove, da so bili osnovni skladi izkoriščeni 0,44 — v vsem gospodarstvu — v industriji 0,47. To pomeni, da je bilo pridobljeno na vsak dinar osnovnih sredstev v industriji samo 0,03 dinarjev družbenega proizvoda več kot v povprečju za vse gospodarstvo. Vrednost osnovnih sredstev v industriji in gospodarstvu sploh je ogromna, toda izkoriščeno je — premalo. Neizkoriščene možnosti so torej v neprekinjenem obratovanju razpoložljivih zmogljivosti.

D. P.



Okoli 2700 makedonskih otrok in mater je našlo v Sloveniji začasni dom. Ob tovarištvu in gostilnosti gostiteljev počasi pozabljajo na dneve g roze

SKOPSKI DELOVNI DAN

V žalosti ljudje molčimo. Človeška nesreča ne potrebuje velikih besed. Toda ob tragediji Skopja, ob smrti, trpljenju in vsej ogromni moči, dobroti in sočutju v ljudeh, je treba govoriti. Treba je izpričati vse tisto veliko, kar se je rodilo ob skopski smrti. Na teh listih, iztrganih iz moje skopske beležnice, je drobec današnjega Skopja. Vso veliko resnico o Skopju pa bi lahko popisali šele takrat, če bi vsak izmed nas zapisal, kaj je v teh dneh v njem.
Četrtek, 1. avgusta.
Sedmi dan po katastrofi.

PRVA URA NOVEGA DNE

Prebudi me nekakšno pridušeno rohnenje, ki se trenutek kasneje sprevrže v zamolklo grmenje — in zemlja se strese. Trese se z nestrpnostjo, kot bi hotela vreči s sebe ves tovor velikega mesta, ki je zdaj podobno invalidu.

Novinarsko taborišče v mestnem parku je hipoma na nogah. V temi razločim obrise ljudi, ki brezglavo hite na plano. Slišim klice v mnogih jezikih tega sveta, ne razumem jih, pa vendar zaznavam njihovo skupno melodijo, ki jo slišim in hkrati občutim v slehernem delčku telesa — melodijo strahu.

Ura je nekaj čez polnoč.

Potem se zemlja umiri, molče se vračamo v šotore, poležemo po odejah, razprostrtih na gredah, na katerih so še pred tednom dni cvetele rože, spanca pa ne prikličem več.

Veter se zaletava v šotore in prinaša s seboj oblake prahu, osladen vonj po smrti in oddaljeno rohnenje buldožerjev.

Skopje ne spi.

Skopje se že šesto noč upira smrti, ki ždi pod ruševinami.

Ne vem zakaj, ampak res je, da se šele sedaj, v teh trenutkih po potresu, čigar moč sploh ni mogoče primerjati s petkovo katastrofo, zavem, kaj se je pravzaprav zgodilo. Zdi se, kot da bi se zbudil iz omotičnosti, v kateri sem živel od tedaj, ko sem na teleprinterju prebral: »Skopje je prizadejal strahoten potres.« Spomnim se vsega. Poročila, ki sledijo prvi skopi vesti: »Več tisoč ljudi je mrtvih,« prvih naslovov v časopisih: »Katastrofa, ki je ne pomni naša najnovejša zgodovina«, dolgih vrst ljudi, ki so stali pred bolnišnicami in ambulancami, da bi darovali svojo kri, zdravnikov in delavcev, ki so v noči od petka na soboto odhajali v Skopje, da bi pomagali ljudem v nesreči.

Nikoli nisem doživel in tudi ne slišal, da bi toliko ljudi trpelo ob trpljenju nekoga, da bi toliko ljudi skrbela ena sama skrb in da bi vsi ti ljudje, ne glede na meje in predsodke, tako hitro in tolikanj pomagali.

Vzamem beležnico in izginem v noč, tja, kjer rohne stroji in ljudje v poslednjem upanju rižejo po ruševinah.

OB DVEH PONOČI

Tod je bilo nekoč Jugobanka. Zdaj je le grmada ruševin. Na njej so ljudje v rudarskih čeladah. Borski rudarji. Ljudje, izučeni, da kopljejo rudo, zdaj rešujejo — življenja. V siju žarometov vidim ustružene prašne obraze, opotekajoče se postave, do onemoglosti izmučene reševalce, ki bi se že zdavnaj zgrudili, če v njih ne bi bilo upanja, da pod ruševinami še utriplje — življenje!

Iz rova, ki so ga izkopali v grmado betona in opek, slišim klice:

»Vanče, oglasi se, Vanče!«

Brat kliče pokopanega brata.

Molče stojimo, ljudje istih obrazov in enakih pogledov, prislušujemo, odgovora ni.

»Vanče, Vančeee!«

Čez pol ure potegnejo izpod ruševin moža in ženo, ki sta se v smrtnem krču prijela za roke tako močno, da ju ni moč razdvojiti. Rudarjem pade orodje iz rok, stoje ob truplih kot poslednja straža, potem nekdo bruhne v jok, brezglasen moški jok, in s pestmi tolče po betonskem bloku.

JUTRO

Zoro dočakam na Vodnem, hribu, ki se dviguje nad Skopjem, na pobočju katerega so si številni prebivalci Skopja, ki jih še niso evakuirali, uredili v šotorih zasilna bivališča. Sedim ob cesti in zrem vzdolžno, na luči, ki ugašajo, na cestne luči, ki v njih ni. Hiše so prazne, razbita okna zvočno zoro v dan, ki se poraja.

Prisede star možki in pravi:

»Vse življenje sem ga zidal. S temile rokami sem ga zidal. Stirideset let. Tamle je Karpoš. Nove hiše. Skoraj vsako poznam. Vsak zid. Pa na oni strani: Proleče. Tam sem postal polir. In delavski dom. Tam sem se poslovil. Stirideset let. Zadnje leto, kar ne delam več, sem vsako jutro hodil sem gor in ga gledal, kako raste v višino in v dalj. In zdaj...«

Sonce je pozlatilo ranjene hiše, Dinko Zakovski, skopski zidar, nekaj mrmra vase, z letališča se dvigajo letala in praše bivše mesto ob Vardarju, da bi preprečili epidemijo, ki stega svoje lovke iz ruševin.

OB DESETIH DOPOLDNE

Železniška postaja. Tu delajo ljubljanski železničarji. Od šestih zjutraj do sedmih zvečer. Sto pet jih je, varilcev, ključavničarjev, električarjev, zdravnikov, telefonistov, progovnih delavcev, mizarjev, ljudi različnih poklicev in enake pripravljenosti.

»Ze od sobote odstranjujejo te ruševine in spočetka so bile visoke osem metrov. V nedeljo in ponedeljek smo še slišali glasove, klice na pomoč in najhujše je, ko bi človek rad pomagal, pa ne more dvigniti betonskih blokov in nosilnih stebrov, ni na svetu stroja, ki bi jih dvignil hkrati, in pod njimi ljudje umirajo.«

Pride ekipa iz Agadirja, ki je včeraj še zoznala utrip srca pod ruševinami, zdaj spet prisluškuje, ne sliši ničesar.

Tu delajo varilci Zavoda za varjenje SRS. Režejo bloke, ki jih žerjav naklada na kamione. Pot curkoma lije po njihovih obrazih, nimajo časa, da bi si obvezali obtolčene roke, dušita jih smrad in prah.

»Mogoče pa je le še kdo živ,« pravi Franc Pengal, »mogoče pa...« Tako pravi, pa temu še sam ne verjame.

In tu dela varilna skupina iz Zasavja, iz trboveljskih strojnih tovarn, iz zagorskega rudnika in tovarne Varnost, iz Kisovca.

Delavci slovenske skupnosti železniških podjetij popravljajo signalno varnostne naprave

napeljujejo električne žice, delavci podjetja za remont prog iz Beograda urejajo tire, borski rudarji minirajo železobetonske bloke, delavci iz mariborskih podjetij režejo jeklene žice, vežejo bloke in jih pomagajo nalagati na kamione, trije skopski mladinci z rokami prenašajo kose betona, s krvavimi rokami, šest bolgarskih šoferjev je delalo vso noč, pa nočejo, da bi jih kdo zamenjal.

»Se nikoli nisem tako delal,« pravi Franc Majc, tehnik iz Metalne, »s tolikšno voljo in v takni skupnosti.«



Zasavska skupina se dokoplje do dekleta, z dolgimi svetlimi lasmi, ki ji skrivajo veliko rano na čelu, s široko odprtimi očmi, ki ne vidijo ničesar več.

POLDNE

Dimče Kostovski, novinar skopskega Radia, sedi na kupu ruševin, odsotno strmi predse, ne pozna me. »Se ne spominjaš, lani sva s skupino novinarjev potovala po Hrvatski?« — »Ah, da, Janez!« In čez čas: »Pod tole betonsko steno mi je umrla mama. Stirinajst ur je umirala, pogovarjala sva se, o atu, za katerega je mislila, da še živi, pa je v bolnišnici umrla, o vsem mogočem sva se pogovarjala. In stirinajst ur sem ji govoril, da jo bomo rešili. Pa sem vedel, da je ne bomo, ker z golimi rokami nismo mogli dvigniti stene. Potem je umrla.«

Stiskam mu roko v bolečem sočutju, molčim, ni besede, ki bi opisala tisto, kar je v meni. Skušam ga zdravit. Pravim: »Pojdi, greva,« pa odkima: »Se malo bom posedel. Tako sem utrujen. Tako sem...«

Besede zamro v rohnenju buldožerjev in nakladalcev, ki so se zarili v ruševine hotela »Makedonija«. Potem nenadoma utihnejo. Na ruševine se povzpeta možki in ženska, Parižana Levičeva, ki sta tod izgubila dve svoji hčerki. Niso ju še izkopali, ruševine so njun grob, zato sta nanje položila šopek rož, šopek kot kri rdečih rož. Vojaki stoje mirno.

»Pojdiva, Dimče!«

Končno se le odtrga od svojega nekdanjega doma in greva po mestu.

OB ENIH POPOLDNE

Tule vidiš, smo prve dni izkopali izpod ruševin 192 trupel. Tule je bila pošta. Tod pa je stala občinska hiša. Tale hiša je imela pet nadstropij, zdaj jih ima le štiri, ker je prvo nadstropje odneslo, preprosto odpihnilo ga je.«

Hodiva po Skopju in gledam majhne in velike hiše, ruševine zidov, narejenih iz blata in ruševine betonskih zidov, hiše, ki sem jih zjutraj gledal s hriba in so se mi zdele zdrave in cele, zdaj pa vidim, da jim v temeljih zijajo razpoke.

Veter dviguje prah in v vetru frfotajo strani drobne zvezke. Sklonim se, zagledam formule. Nekdo je študiral kemijo, nekdo iz te hiše se je učil kemične formule do tistega zlovesčega trenutka, nekdo iz te hiše je pestoval lutko, ki zdaj leži v prahu, nekdo iz te hiše se je poročil, in se tedaj slikal... Ostali so zvezek in lutka in slika mladoporocencev. Hiše ni več. V tej hiši so umrli vsi stanovalci.

OB TREH POPOLDNE

Novinar sedi na tleh in tipka. Zvedel je za podatek, okrog katerega spleta zgodbo, za podatek, ki predstavlja senzacijo. Slišal je za postreščka, ki je terjal 30.000 dinarjev, da bi šel v razpokano hišo in iz nje znosil pohištvo. Senzacionalen podatek.

Da, to je v današnjem Skopju senzacija, kajti takšni primeri so redki. Povsem normalno pa je, da delavci skopskega, ljubljanskega in beograjskega vodovoda, vodovodni instalaterji iz Ormoža vsak dan hodijo v hiše, ki se lahko zdaj, zdaj zrušijo, morajo tja, da bi popravili cevi in zagotovili ljudem vodo.

Vidim Iva Miheliča, Jerneja Ordinija, Janeza Janežiča, Stanka Puntigarja, Ivana Marišiča, Stanka Marina in mnoge druge brezimne fante in može, kako ležejo iz ruševin v ruševino, umazani, mokri in ko govorim z njimi, mi ne pripovedujejo o strahu — strah je zapisan na njihovih obrazih — pač pa pravijo:

»V tejle ulici bo zvečer že tekla voda.«

Takšni primeri so v današnjem Skopju normalni!

OB PETIH POPOLDNE

Vparku kliničnih bolnišnic je razpela šotore glavna skopska bolnišnica, v kateri so delali tudi slovenski zdravniki. Zdaj se poslavljajo. Svoje delo so končali, Skopje jih ne potrebuje več. Operirali so 60 hudih ranjencev (v ameriški bolnišnici so jih 40), neštetim so nudili prvo pomoč, pomagali so organizirati delo v bolnišnici in zdaj v zavesti, da so dali vse, kar so mogli, odhajajo.

»Nikoli jih ne bom pozabil,« pravi stari Naum, ki krevlja ob berglji, »nihče izmed nas jih nikoli ne bom pozabil.«

Stojim pred šotorom, na katerem piše:

»Porodilna sala.«

Slišim krik ženske, v katerem je bil in sreča, zategel krik porodnice in nekaj minut kasneje otroški jok, in si mislim:

»Ljudje so umrli, mnogih ni več. Toda ni potresa, ni katastrofe, ki bi zaustavila življenje...«

Rodil se je človek.

Ob potresu je privekal na svet, se zagledal v porušeno Skopje, rasel bo na gradbiščih in ko bo prvič sedel v šolsko klopi, bo tod — novo destlo!

VEČER

Starka je razprostrla odejo čez nekaj kolov, nazela trave in z njo zamašila luknje, sedi pred to kolibico in se ozira v nebo.

»Samo, da ne bi deževalo.«

Nedaleč stran zlagajo delavci »Krivaje« in Zavidovičev prve montažne dele barak, ki so jih pripeljali v Skopje, nekateri pa že zabijajo v zemljo kole, na katerih bodo stala bivališča graditeljev novega mesta.

»On kod si, sinko?«

»Iz Ljubljane.«

»Tako daleč!«

Oblečena je v črnino, že izza vojnih let jo nosi, takrat je v borbi izgubila dva sinova, zdaj pa še hčerko.

»Imaš mamo?«

»Imam.«

»Pozdravi jo, sinko. Reci ji, da jo pozdravljata tetka Kata, Makedonka. Koliko je ljudi prišlo v to našo nesrečo. Iz vseh dežel. Kdo bi si mislil...«

In spet gleda v nebo, kot bi ga rotila, niti nikar ne pošlje dežja.

Iz tovarn prihajajo delavci. Danes so prvič odšli v podjetja, da bi jih usposobili za proizvodnjo.

Novega Skopja nam namreč — kljub tolikšni mednarodni solidarnosti — nihče ne bo podaril. Zanj bo treba trdo delati.

Sedem takšnih in podobnih delovnih dni je preživelo Skopje do tistega četrtega zvečer. In vsi, ki smo ob skopskem potresu doživljali vsak zase tudi svoj potres, jih nikoli ne bomo mogli pozabiti.

JANEZ VOLJC

DENAR NE RASTE NA NJIVI



Med delavci je Almira slabo zapisana. Delo je sicer čisto človeško, ampak z zaslužki niso zadovoljni. In kar je nemara še bolj boleče, ne verjamejo, da bi jih Almira lahko spodobneje preživljala. Celotno mojstri so teh misli. Eden izmed njih mi je malodušno razlagal: »Pri nas ne bo nikdar tako kot v drugih tovarnah. Pletenine moramo poceni prodajati, nizke cene in visoki osebni dohodki, to pa ne gre skupaj.«

Kaj naj bi mu odvrnila, ko pa sem komaj prišla v tovarno? Nejasno sem pa vendarle slutila, da je ta njegova razlaga preveč poenostavljena in ozka. Nevede mi je to kasneje sam potrdil, potrdili pa so tudi vsi nadaljnji razgovori v tej tovarni.

Kakor zanalašč ob mojem prihodu ni bilo nobenega od vodilnih ljudi v tovarni. In tako je bila moja prva informatorka šivilja pletenin, ki je tedaj nadomestovala portirja — dopustnika. »Dela imamo zadosti, pravijo, da naročil ne zmanjka, ampak zaslužki so majhni. Ne pridem in ne pridem čez devetnajst tisoč. Nekateri se manj zaslужijo. Obljubljajo, da bo zdaj bolje, ko so točke ukinili in bomo plačani od kosa. Da bi se le res kaj popravilo. Vse se draži, težko shajamo...«

V dokaz je zaupljivo razgrnila pred menoj svoje družinske razmere, o novi delitvi osebnih dohodkov pa nisem mogla ničesar izlečiti iz nje. Nekam zletela se je. Nemara je sama opazila, da iz tega ne bo nič, kajti sredi stavka se je ustavila in se ponudila, da poišče kakega mojstra, ki te reči bolje ve... In res sta jo nadomestila kar dva: pletilski mojster, ki je član centralnega delavskega sveta, in še predelavka, nova predsednica sindikalne podružnice.

»Pri nas ne bo nikdar tako kakor v drugih tovarnah,« je malodušno razlagal mojster, »pletenine moramo poceni prodajati, nizke cene in visoki osebni dohodki, to pa ne gre skupaj. Pet ali šest delavk zasluži samo okoli petnajst tisoč...«

»Se to povej, da norme ne izpolnjujejo,« ga je prekinila predsednica sindikata. »Mojster se ni pustil ugnati. »Pa veš, zakaj ne? Če hočeš pošteno delati, moraš pošteno jesti. S petnajstimur jurji si težko privoščiš meso, če imaš majhnega otroka in moža pri vojakih.«

»Ali vas sedanjí sistem delitve osebnih dohodkov spodbuja k delu?« Mojster in predelavka sta se pomembljivo spogledala, videti je bilo, da okelevata z odgovorom. »Trideset tisoč dobim na mesec, če se pretegnem pri delu ali če lenarim. Poznate še kakšnega mojstra, ki tako malo zasluži?« Nisem mu mogla pritrditi. Poznam veliko priučnih delavcev, ki zaslužio toliko ali še več, mojster pa ne. »Ze dlje kot eno leto dobivamo osemdesetodstotne plače,« ga je dopolnila predelavka in predsednica sindikata. »Predlanskim smo preveč zaslужili, morali smo nezaluženi denar vrniti, menda okoli šest milijonov. Zdaj sprejemamo tarifni pravilnik. Imeli bomo enote proizvoda, pravijo, da bomo bolj zaslужili. Ta mesec jih preizkušamo. V pletilnici se to pozna. Niti minuto me delavke ne pustijo pri miru.«

»Ste se na sindikalnih sestankih že menili o teh spremembah?«

»Ja, ja, med odmori... z uprave so nekaj povedali... drugače ljudi ne spraviš skupaj kot med odmori. Več smo govorili o dopustih, saj veste, zdaj so dopusti in je treba na to gledati. Pa šele dva meseca sem predsednica sindikata in doma imam majhnega otroka. Pol leta sem bila na porodniškem dopustu, zato bolj malo vem, kaj je novega v tovarni. Na silo so mi obesili to funkcijo, vsi so se branili. Tale,« obrnila se je proti mojstru, »je bil najprej predlagan za predsednika, ne vem, zakaj ni sprejel.«

Komaj sem sledila hlastavemu govorjenju, ki me je docela zmedlo. Postalo mi je žal, da sem si izbrala tako

nesrečen dan za obisk v Almiri. Mojster se mi je zvito smejal: »Če hoče sindikalni odbor res kaj pomeniti v tovarni, je treba delati. In to zastonj. Povejte, kdo še danes kaj zastonj naredi? S tridesetimi jurji ne morem preživljati družine, popoldne hodim fušat, kmetom pomagam, da še kaj zaslužim. Od sindikalnih sej pa ne bi imel nič.«

Globoko sem zajela sapo, da bi ostala kolikor se da mirna. »Član centralnega delavskega sveta ste, na sejah bi opozorili, da kaže tudi za vodilne ljudi v proizvodnji uvesti stimulatívnejšo delitev osebnih dohodkov.«

»Saj sem. Toda do zdaj o zasluži-kih mostrov še nismo ničesar sklepali. Vem pa, da bodo mojstri ušli, če bomo še dolgo mečkali.«

»Ali ekonomske enote razpravljajo o teh vprašanjih?«

Predsednica in mojster sta se spet pomembljivo spogledala in čakala drug na drugega z odgovorom. »Ekonomske enote se ne morejo kaj prida pogovarjati,« je počasi pojasnila predsednica sindikata, »saj ne dobivajo nobenih podatkov ne o proizvodnji ne o gospodarjenju ne o osebnih dohodkih.«

Mojstru se je ob teh besedah pričelo muditi nazaj v obrat, predsednico sindikata mi je pa le uspelo zadržati.

Na policah ročnega skladišča so ležale lično zložene moške jopice z nekam ženskimi vzorci.

»To je za Italijo,« reče ponosno predsednica sindikata.

»Veliko izvažate?«

»Večinoma delamo za izvoz.«

»Se splača?«

V Češko in Sovjetsko zvezo se bo, pri italijanskem izvozu bo pa več milijonov zgube. Na upravi menda niso dobro preračunali, če bomo s predlagano ceno lahko pokrili proizvodne stroške. Stiskaški so tile Italijani. Volne so nam poslali do deke točno, če pri pletenju nastane napaka, moramo ves del sparati in na novo splesti, to po vzame veliko časa in podraži delo. In natančni so, da bogpomagaj. Tista Italijanka, ki je prišla prevzemati prvo serijo, nam je zmetala jopice nazaj, že če gumbi niso bili pokončno prišiti. Za takšno malenkost do zdaj nismo porajtali. Naše pregledovalke in kontrolorji se niso spotikali ob to, kako je prišit gumb. Sklonila se je nad kup jopic in mi namignila, naj stopim bliže: »Poglejte tale patne,« je nadaljevala. »Zanka na zanko, od začetka do konca žepa, niti za zanko ne sme segati panta! čez žep. Preden smo se tega navadile...«

Ob teh besedah sem se prvič zares od srca nasmejala v Almiri: »Zelim, da bi bilo čimveč tujcev tako sitnih.« Predsednica me je merila in ugi-bala, ali mislim resno ali se šalim. Očitno je prav ocenila, kajti potem se je popravila:

»No ja, kar se natančnosti tiče, smo se pa veliko naučile od Italijanov. Če te nihče ne opozori, pač delaš kakor veš in znaš. Nekaj je pa tudi res: v Italiji dela ena in ista delavka več let samo rokave ali kak druge del, pri nas pa vsaka celo jopico.«

Počasi so se mi pričele le razmere v Almiri jasni. Za tisti dan pa se

je moj delavnik končal. Na upravi še vedno ni bilo nikogar od vodilnih njih ljudi razen računovodje, ki me ni hotel sprejeti.

Drugi dan.

Medtem ko čakam na v. d. direktorja, nekdo v sekretarjevi sobi kriči v visokem tonu. Očitno ima slabo telefonsko zvezo. Med plazom italijanske govornice se nenehno pojavlja beseda subito.

»Naročnik jopic?« vprašam sekretarja.

»Da. Mi trdimo, da normativi, ki nam jih je dal za jopice, niso realni in zahtevamo, da nam zadnjo pošiljko bolje plača, on pa vztraja, da so normativi realni in nam hoče to dokazati. Prav zdaj telefonira, naj prideta dve italijanski delavki sem, baje v njegovi tovarni vse delajo po teh normativih časa in materiala.«

»Ste že poskušali ugotoviti, če ni morda pri vas kaj narobe?«

Sekretar, ki je šele dva meseca na pol v tej tovarni — redno namreč dela v zapuški tekstilni tovarni »Sukno«, kakor v. d. direktor — se je dvoumno nasmehnil:

»Ne bi rad govoril o tem. Dalo bi se pa marsikaj izboljšati. Pletilje so že ugotovile, da morajo večkrat same po volno, stroji pa stojijo.«

»Torej slaba organizacija dela? In kako je z volno? Ste je res premalo dobili iz Italije?«

»To bomo še videli, ko pridejo Italijanke sem. Če so naše pletilje preveč potratne, se ne čudim, šele pred tremi meseci smo v tovarni uvedli delovne naloge. Se pravi, da šele tri mesece vodimo evidenco o smotrnem in nesmotrnem izkoristku volne. Nihče ni delavke kaznoval, če je ni dobro izkoristila. Je tudi ni mogel, saj se ni vedelo, koliko volne je dobila.«

»Mojstre in predelavke imate.«

»Zakaj bi se pa mojster komu zamerjal, če nima nič od tega? Svoje solde dobi, če se peha ali če se ne peha.«

»Pa menda tega ne odobravate?«

»Jaz?« Za trenutek me je osuplo pogledal: »Mojstre je treba stimulirati, potem jim lahko naprtiš materialno odgovornost za proizvodnjo. In, seveda, njihove osebne dohodke vezati na gospodarski uspeh ekonomske enote. Do zdaj pa je računovodstvo sestavljalo obračun samo vsakega pol leta, in sicer za vse podjetje skupaj...«

»Ekonomske enote imate že dve leti. Nimajo nobenih pooblastil?«

»Na papirju velika. Razpravljale naj bi o proizvodnih stroških, obravnavale obračun proizvodnje in poslovne stroške.«

»Vsak mesec?«

»Kako, če so dobivale podatke samo vsake pol leta, in sicer za vse podjetje skupaj.«

Zdaj je računovodstvo bolje urejeno. Kolektiv dobiva četrtletno obračun o gospodarjenju vsega podjetja in vsake ekonomske enote posebej. Prvi ločni obračuni so pokazali, da obrat za izdelovanje nogavic zelo bremeni podjetje. V štirih mesecih dvanajst milijonov zgube... Seveda smo ga zaprli in zdaj ga rekonstruiramo za izdelovanje volnenih pletenin. Že samo ta ukrep je zadoščal, da polletni obračun po dolgem času ne izkazuje več deficita.

Direktor se je samo za nekaj minut prikazal. »Prezgodaj si prišla,« so bile njegove prve besede. Mikalo me je, da bi mu ugovarjala, kajti vedno bolj sem bila prepričana, da sem — prepozna. »Misliš zaradi nove delitve osebnih dohodkov po enoti proizvoda? Ni nujno, da o tem pišem. Znana reč, ki bralcev več ne zanima.«

»Rezultati bodo pa najbrž zanimivi. V barvarni je v poskusem mesecu petnajst delavcev pobarvalo skoraj toliko volne kot prej sedemindvajset.«

»Če je produktivnost tako hitro porasla, si lahko mislim, da so prej premalo delali.«

»Razlagaj si kakor si hočeš, težko pa je ljudem očitati, da so prepočasni, če jim hkrati povišuješ normo ob večji prizadevnosti, vsem obratom pa ne glede na pridnost in gospodarnost izplačuješ točko po osemsto dinarjev namesto planiranih tisoč.«

Sele zdaj se mi je zasvetilo, zakaj so mi delavke in mojster govorili o osemdesetprocentnih plačah. Volja do dela je morala upasti. Razen tega so delavci izgubili zaupanje v vodilne ljudi. Slepili so jih z govori o velikih go-

»V Suknu so se začeli delavci upirati,« je direktorja dopolnil sekretar, »ker so zaslužili takrat po petnajst tisoč, tukaj pa po trideset. Posebno komisijo smo morali poslati v Almira, da je proučila novi sistem. Slutili smo, da se ne bo dolgo obdržal.«

»Si prepričan, da bo že samo nagrajevanje po enoti proizvoda dovolj močna injekcija za boljše gospodarjenje?«

Direktor je zamahnil z roko, češ kaj to sprašuješ. Videti je bilo, da mu je podoba te tovarne dokaj jasna. Z utišanim glasom pa je rekel samo tole:

»Tovarne ne saniraš v pol leta. Na vseh koncih in krajih so luknje, tako da ne veš, katere bi se poprej lotil.« Po kratkem premolu pa je dodal: »Skoda, da nimam več časa, sicer pa ne vem, če je o tem pametno pisati. Veš kaj, pripravljeno smo ti povrniti potne stroške, če nič ne napišeš.«

»Tako zlahka me ne boš ugnal, zdaj ko sem zvedela že toliko zanimivega pri vas. Obljubljam ti, da bom pisala na splošno o gospodarjenju in samoupravljanju.«

Ko sva ostala s sekretarjem spet sama, mi žilica ni dala miru, da ga ne bi vprašala, ali bodo po novem delavcem izplačevali tudi prihranke.

»Zakaj pa ne, kadar bodo naši normativi in kalkulacije realni? Stroške smo šele začeli zajemati po stroškovnih mestih, normativi pa so najbrž tudi potrebni korektur. Ko bo to urejeno, potem... Centralni delavski svet je sklenil, da naj bi bili osebni dohodki odvisni razen od kvalitete proizvodov tudi od varčevanja. V upravi že odpiramo ventile varčnosti. Ukinili smo več vodilnih mest in službe združili. Upravno-prodajna režija je za 94 % bremenila izdelavne čase, zdaj ko smo obrat v Lescah ukinili, bi preseгла 100 %. To draži izdelke, razen tega pa upravni uslužbenci niso polno zaposleni, ker jih je preveč. Verjetno bomo združili še nabavo in prodajo v komercialni oddelek. In spet bo en šef manj in precej tisoč manj izdatkov za uslužbence.«

Ukinjanje stolčkov seveda ne teče po maslu. Vsakdo, ki je ogrožen, skuša dokazati, da je potreben, si išče za-veznike in zagovornike. Toda številke brezobzirno dokazujejo nasprotno. Organizacijska shema podjetja je bila izdelana za osemsto do tisoč članski kolektiv, po tej shemi so zaposlili upravo, čeprav je v proizvodnji zaposleno komaj nekaj več ko 400 ljudi...

»Ni prijetno, toda moramo,« je bolj zase dejal sekretar.

Spomnila sem se tistega razgovora v priročnem skladišču o gumbih in zavikih. Že tedaj me je začudilo, kako da so pregledovalke in končna kontrola izdelkov tako malo zahtevni. Ta pomislek sem glasno povedala.

»Ne bojte se, da se ne bi zdaj bolj pomujali. Po reklamacijah vidimo, da gre ven precej defektnih izdelkov. Nihče se noče nikomur zametiti. Saj veste, če pregledovalka delavki vrne jopico, se ji to pozna pri normi, sama pa nima od tega nobene koristi. Vsaj neposredno ne, ker ni posebej stimulirana za vester pregled. Šivilja pa do zdaj tudi ni utrpela škode, če je sešila defektno jopico. Brezhibna ali defektna, pri preseganju norme je bilo to pač vseeno. Končna kontrola je bila vestnejša, toda kako naj bi ugotovila krivca napake, če so pa obrati skupaj držali? Po pravih podjetja bi namreč moral krivec povrniti škodo... Prerekanju, ki po navadi ni nikamor pripeljalo, so se zato začeli tako izogibati, da so defektne izdelke pomešali med regularne... Vsak kupec si ne vzame časa za reklamacijo.«

»Lepo, strašno lepo,« sem mrmrala kot uzaljena potrošnica. »Zakaj mislite, da nas ne boste več takole vlekli za nos?«

»Uvedli bomo penale na vse, ki delajo v kontroli. Vsaka enota bo imela poleg pregledovalk še kontrolorja. Če ta ne bo vester, ga bodo delavke naučile vestnosti. Če bo morala na primer šivalnica sparati in drugič zašiti slabo pleten izdelek, bo gmotno pri-»

Pregledovalke in kontrolor pletilnice bodo v tem primeru plačali penale. Verjemite, da ne velikokrat. Lahko je biti solidaren, dokler te solidarnost ne zadene pri prejemkih.

Soba, kjer sva sedela, se je kdo ve zakaj zavila v cigaretni dim. Opazila sem, da je sekretar utrujen, da se je uradno že pred pol ure končal njegov delavnik in da je zunaj lepo sobotno popoldne.

Na toliko vprašanj se nisem dobila odgovora. Toda nič ne de, na vsa vprašanja nikdar ne dobiš odgovora. Kar sem zvedela, pa sem strnila v zaključek:

V ALMIRI ŠELE PRIČENJAJO GOSPODARITI. KADAR BODO V TEM NA ISTI RAVNI KAKOR ŠTEVILNE DRUGE TOVARNE, VERJETNO MED ZASLUŽKI NE BO VEČ RAZLIK. DOTLEJ PA... DENAR NE RASTE NA NJIVI.

MARIOLA KOBAL

»Uvedli bomo penale na vse, ki delajo v kontroli. Vsaka enota bo imela poleg pregledovalk še kontrolorja. Če ta ne bo vester, ga bodo delavke naučile vestnosti. Če bo morala na primer šivalnica sparati in drugič zašiti slabo pleten izdelek, bo gmotno pri-»

Pregledovalke in kontrolor pletilnice bodo v tem primeru plačali penale. Verjemite, da ne velikokrat. Lahko je biti solidaren, dokler te solidarnost ne zadene pri prejemkih.

Soba, kjer sva sedela, se je kdo ve zakaj zavila v cigaretni dim. Opazila sem, da je sekretar utrujen, da se je uradno že pred pol ure končal njegov delavnik in da je zunaj lepo sobotno popoldne.

Na toliko vprašanj se nisem dobila odgovora. Toda nič ne de, na vsa vprašanja nikdar ne dobiš odgovora. Kar sem zvedela, pa sem strnila v zaključek:

V ALMIRI ŠELE PRIČENJAJO GOSPODARITI. KADAR BODO V TEM NA ISTI RAVNI KAKOR ŠTEVILNE DRUGE TOVARNE, VERJETNO MED ZASLUŽKI NE BO VEČ RAZLIK. DOTLEJ PA... DENAR NE RASTE NA NJIVI.

MARIOLA KOBAL

»Uvedli bomo penale na vse, ki delajo v kontroli. Vsaka enota bo imela poleg pregledovalk še kontrolorja. Če ta ne bo vester, ga bodo delavke naučile vestnosti. Če bo morala na primer šivalnica sparati in drugič zašiti slabo pleten izdelek, bo gmotno pri-»

MARIOLA KOBAL

Hans Hellmut Kirst:

TOVARIŠI

31

»Neljubo naključje, gospod Hirsch! Saj se še spominjate, v kakšnem stanju je prišel gospod Schulz v hotel. Preprosto sem smatrala za najboljšo, da ga spravim tako hitro, kot je le mogoče, v vaše stanovanje. Je bilo napačno?»

»Najprej,« je dejal Martin Hirschu. »Malce pozneje je prišla v hotel gospodična Kerze. Tudi njo ste prav tako odvedli v moje stanovanje. Se smem morda zanimati, gospodična Wandel, kaj ste si mislili pri tem?»

»Ah,« je rekla gospodična Wandel in se nasmihala predse. »Moje misli so bile zelo pisane. Seveda sem verjela, da ste z gospodično Kerze domenjeni. Saj vendar nisem mogla slutiti, da je šlo za intimno zadevo.«

»In to vam je pozneje pojasnil natakar?»

»Naravno! Pod prisego najstrožje molččnosti mi je povedal vse nadržnosti, meni in najmanj polovici uslužbencev.«

»Torej dobro, gospodična Wandel, potemtakem veste o meni že kopicu slabih reči. Kaj bi ne kazalo spletkariti? Ne obnavljajte se! Prilika je morda bolj ugodna! Mirno me lahko spravite ob moj položaj...«

»Toda gospod Hirsch...« je pričela Gisela Wandel in v njenem glasu se je slišal rahel ožitek. »Ce vas človek tako posluša, bi lahko verjel, da hrepenite po tem, kako bi se svojega položaja iznebili. Niti najmanj ne mislim, da vam pri tem pomagam.«

»V štirinajstih dnevih boste morda drugačnega mnenja.«

Martin Hirsch je bil blagoslovljen z neko brezskrbnostjo. Celotno nevarno situa-

cije so ga komaj kdaj spravile iz ravnovesja... če izvzamemo oni strašni aprilski dan v letu 1945, ko je ležalo v seniku mrtvo deklo in je mladi Meiners poln resnične razjarjenosti imenoval Bennickena morilca. In ne samo Bennickena...

Toda kaj vse se je že od takrat zgodilo! Zdaj je ljubilo lahko delo in veselo, drzno besedo. Zabavalo ga je celo igrati direktorja hotela.

»No, lepo, gospodična Wandel,« je rekel brezskrbno. »Odhajam h gospodični Herze...«

V hladni, nekoliko puritanski jedilnici hotela »Tri krone,« je Karin pila že drugo škodelico kave. »Prilčno pozna si,« je nejevoljno rekla. »Imaš zdaj končno kaj časa zame?»

»V mojem poklicu na žalost ni nikoli mnogo časa.« Z nasmeškom je sedel Hirsch k njeni mizi.

»Kaj bi le ne odšla raje v tvoje stanovanje? Tu samo neprestano bulijo v naju!»

»Se vedno bolje, kot pa dajati povod za prazne čenče!»

Ošnila ga je z očmi in kadar je bila jezna, je bila videti še posebno mična.

»Potem sploh nimaš nobenega poguma?»

Smehljaje je stresel z glavo. »Ne... saj nisem bedak!»

Pravzaprav sem le... si je rekel, medtem ko je neopazno pregledoval jedilnico. Nekaj miz vstran je sedel gospod Lehmgruber, ki mu je bil že dolgo časa sumljiv, pa ne samo zato, ker je neprestano kazal svoje plačane račune. Pri blagajni si je dal opravka kelner Paul, ki je šele pred nekaj dnevi presenetil Karin v skrajno sumljivem stanju v stanovanju Martina Hirscha.

Hirsch si je naročil espresso in jo počasi srkal. »Zakaj bi govorila z mano?»

Tovariši

32

Kaj lahko storim zate?»

»Vse!»

»Bojim se, da je to nekoliko preveč.«

»Oh, Martin, ti me ne ljubiš.«
Hirsch jo je opazoval pol z jezo, pol z veseljem. Bila je v resnici sladka, majhna stvarca — toda celo po njegovem je šla nekoliko predalet.

»Karin! Poslušaj!« je rekel. »Sem kdajkoli trdil, da te ljubim?»

»In kako je bilo zadnjič v Maxim-baru?»

»Odstranil sem nekega tvojega mladeniča, ki je name slabo vplival. Potem sem si dovolil in ti pojasnil, da si posebno srčkano deklo. Na noben način pa te nisem hotel spodbuditi, da bi prišla v mojo spalnico...«

»Ti si me poljubil!»

»Kot oče poljubi svojo hčer...«

»Ne govori tako! Rada te imam, čeprav si dvajset let starejši od mene. Pripravljena sem, da ti to dokažem — če hočeš...«

Hirsch jo je prijel za roko. »Toda otrok — jaz ja nočem!»

Karine sivozelene oči so postale povsem resne. »Pri tem pa tako zelo rabim nekoga, ki bi ga lahko ljubila! Sploh se ti ne sanja, kako zelo ga rabim!»

Očarljiva je bila v svojem elegantnem, belem svilenem kostimu, s predrznimi čopki las nad izrazitim obrazom. In z očmi, v katerih so se lesketale solze.

»Karin, pogled,« je pričel Hirsch, »mi vsi nekoga rabimo, ki ga lahko ljubimo. Človek si ga mora poiskati z neskončnim potrpljenjem, toda takega partnerja ne najdeš v barah in še manj v posteljah, v katere smo preveč pripravljene leči...«

»Potrpljenje? Martin, nimam več časa! Jaz naj bi se... omožila!»

»S kom?»

»Z Bartoschem!»

»Bartosch? Pospemehljive oči Martina Hirscha so se zožile. V njegov ozek, inteligentni obraz so se zarezale otožne gube.

»Bartosch... Karin, otrok moj, bojim se, da je to reč, ki jo boš morala rešiti čisto sama.«

»Bojiš se mojega očeta!»

»Neumnost! Ti vendar veš, da se je moje staro prijateljstvo s tvojim očetom malodane razbilo na kose, ko sem pomagal tvoji materi.«

»In meni zdaj ne boš pomagal?»

»Ne tako, kot si predstavljaš.«

Karin si je prižgala cigareto. Kadila je z vohravimi gibi. Njen nemir, njeno razočaranje in njena jeza so klicali po sprostitvi.

»Potem pripiši posledice samemu sebi...« Karmin glas je zazvenel po napol prazni jedilnici.

»Kakšne posledice?»

Dejala je: »Ce me ne maraš, potem mi je vsak prav!»

Martin Hirsch je vstal. »Kakor misliš,« je dejal. Moral se je obvladati, da je ni stresel za ramena ali spravil kako drugače k pameti. »Dovolj si stara. Sama moraš vedeti, kaj delaš.«

Po pravilih se je poklonil in z lahnimi koraki zapustil sobo.

»Me le malo zanima...« Advokat Gisenius se je zleknil v naslanjač in z nekoliko priprtimi vekami opazoval svojega obiskovalca. »Kaj bi mi že nudili, gospod...«

»Lehmgruber je moje ime.« Mož, ki je sedel nasproti Giseniusa, se je rahlo poklonil. Po obrazu se mu je razil neprijeten smehljaj. »Trenutno stanujem v hotelu »Tri krone.« Pred dnevi sem, med dru-

Tovariši

33

gim, pomagal vašemu dobremu znancu, gospodau Karlu Schulzu. Toda mislim, gospod doktor Gisenius, da ste me prej razumeli. Prodati vam želim material...«

»Material?»

Da, material o nekem dnevu, ki vam je gotovo ostal v spominu. To je bil 20. april 1945...«

Ošaben Giseniusov obraz je nekoliko spremenil barvo. »Kaj bi naj bilo tistega dne?» Njegov glas je zvenel trdo.

»Gospod Gisenius, vam ime Traute Bogdanski ničesar ne pove?»

»Traute Bogdanski?» Gisenius se je trudil, da bi vrnil svojemu glasu običajni ton, pa mu ni prav uspelo. »Ne morem se spomniti...«

»Potem bi rad nekoliko pomagal vašemu spominu: Vas... mislim, da se ji je pravilo Steinwiesen... kmečko posestvo... in gospa Bagdanski... begunka iz Vzhodne Prusije... Imela je hčer Traute Bogdanski... Se spomnite zdaj, gospod doktor Gisenius?»

Gisenius se je odlično držal v oblasti. V svoji politični karieri, se je navadil, da je pokazal čustva samo tedaj, če so mu kakorkoli koristila. Pri gospodu z imenom Lehmgruber si je obetal le nekaj podobnega ledenemu mrazu.

»Ah, zdaj se medlo spominjam... Zgodbica z dekletom, ki so jo mrtvo našli na seniku. Dragi moj gospod Lehmgruber, to je že eno in pol desetletja za nami! Pa ja ne mislite, da se spominjam vsevpred vsake takratne nadržnosti?»

»Seveda ne, gospod doktor. Toda, kaj niste takrat napisali celo nekega protokola o deklini smrti? Če prav vem, je šlo vendar za nasilno smrt!»

Tovariši

34

prav tako nevaren? Vzemite si čas, gospod doktor in premislite. Material o vas in drugih gospodih je varno shranjen v banki. Mene pa lahko najdete, kot veste, ob vsakem času v hotelu »Tri krone...«

Ko je obiskovalec odšel, je Gisenius obsejal v naslanjaču miren, z zaprtimi očmi. Še preveč dobro se je spominjal one noči 20. aprila 1945, svoje zadnje noči v vojni...

Pred sabo je zagledal posestvo, kjer se je zvečer utaborila Schulzova skupina, videl je samega sebe, navadnega vojaka, kako teče k skednju, v katerem je počivalo deklo. In za njim so prišli Kerze, Frammler in Bennicken...

In potem strašno jutro... v ušesih mu je že zvenel kričeči glas mladega Meinersa: »Vi, morilci! In videl je Meinersa, kako je napadel Bennickena, in slišal njegovo tuljenje: »Prekleta svinja! Ti si jo ubil!»

Nič čudnega, če je vodja skupine z vsemi njimi napisal zapisnik... o odnosih do šestnajstletnice in o njeni nasilni smrti. In zdaj, petnajst let pozneje, je nena doma spet vse tukaj — Meiners, ki so mislili, da so ga ubili, se je vrnil domov, in kot posledica — umazani izsiljevalec ima očitno protokol...

Po tako dolgem času — ura maščevanja, ura sodbe.

Ne, enostavno ni mogoče!

Giseniusova roka je še vedno drhtela, ko je dvignil telefonsko slušalko.

Iz sosednje sobe se je javil vodja pisarne.

Skoraj da je dobil Giseniusov glas običajni mehak zvok, ko je rekel: »Poslušajte... potrebujem resnično dobrega detektiva.«

Pariz, kavarna s svojo kapelo je tičala v podprtiličju ene stranskih ladij »Treh kron.« Opremljena z rdečimi in modrimi



Mar ni prijeten takle izlet v dvoje? Zdaj, ko je TOMOSOV COLIBRI postal vozilo za dva, si še vi lahko privoščite tak užitek. Ne pozabite: tudi COLIBRI je ena tistih trdnih vezi, ki družijo dva prijatelja!

TOVARNA MOTORNIH VOZIL TOMOS - KOPER

»Protokol o dekletovi smrti?« V Giseniusovem glasu je zvenelo začudenje.

»Da... kolikor vem, ste napisali protokol vi in neki drugi gospodje.«

»In kaj vas je napeljalo, da ste prišli z vso to zgodbo ravno k meni.«

»Moja vest!»

Ko je Gisenius slišal besedico vest, je priprl oči, levo oko za spoznanje bolj od desnega. Za trdno je vedel, da ima opraviti z lopovom.

»Govorili ste o materialu gospod Lehmgrube... o materialu, ki bi ga naj očitno kupil. Za kakšen material gre?»

»Za material, ki je za vas in še za nekatere gospe v Rheine-Bergenu nena- vadno važen. Gre za postopek v zvezi s smrtjo prej omenjenega dekleta.«

»Se vedno plavam v popolni temi,« se je lagal Gisenius, toda njegov glas je bil zdaj krhek in jasen. »In razen tega... mačke v žaklju ne kupim.«

»Ce vam pa material pokažem, že vendar veste vse: imena, obdoložitev, dokazila... potem se vam bo kot advokatu vsesakor lahko braniti in podvzeti potrebne korake.«

»Imate prav. Le... mogoče že zdaj vse vem, ne da bi sploh videl vaš material. Gospod Lehmgruber, svetujem vam, ne podcenjujte me.«

»Potem torej: najprej tri tisoč mark za material, ki se tiče vas osebn!»

»Ste znoreli!«, se je razburil Gisenius in njegove oči so učinkovale ledeno mrzlo.

»Kar sem storil, je bilo vselej neoporečno in brez madeža. Če je o meni še kljub temu kakršenkoli material, gre lahko samo za obrekovanje! Ali... material je potvorba.«

»Ze mogoče,« je pritrdil Lehmgruber s pretirano prijaznostjo in vstal. Zdaj se je končno lahko počutil vzvišenega — in užival je. »Toda, kaj napačen material ni

Tovariši

35

»Samo za zakon! Ampak nekaj ti lahko že zdaj povem — Evin mož bo moral biti fant, kot se šika, sicer mu ne bom dal blagoslova.«

»In če se bo na tvoj blagoslov poživjal?»

»No,« je dejal Schulz, »rad bi poznal tistega, ki bi se to upal.«

Četr ure pozneje je odšel v garderobo po svojo podnajemnico Marlene Sonnenberg. Poln lastniškega ponosa se je pojavil ob mizi.

Ko se je Kerze pripravljala, da poljubi Marlene Sonnenberg roko, se je čutila ta vidno polskano.

»Milostljiva, očaran sem, da vas končno poznam!»

»Tudi jaz,« je odgovorila Marlene.

Schulz, kot vselej dober in zaupljiv, se je sklonil h Kerzeju. »No — kaj praviš zdaj?»

Kerze je mežikal. »Dragi moj, čestitam, dama je pogleda vredna.«

Toda tudi naslednja točka programa je bila pogleda vredna: plesalka Brigitte.

Kerze jo je opletal s pogledi, čeprav je sedel tako tesno ob Marleni, da jo je čutil z vsakim vlaknom svojega telesa.

»Majhna, rafinirana mrha...«

»Prilčno brez sramu,« je ugotovil Karl Schulz. »Ce bi bil njen oče ali brat — bi že videla!»

»Kaj pravzaprav hočeš?« se je ravnodušno pozanimal Hirsch. »Opravlja najbolj stari ženski poklic na svetu.«

Plesalka Brigitte je zarezala na odru v svetlordeči svetlobi, ki je ustvarjala prijetno vzdušje. Njene kretnje so postajale od giba do giba bolj voljne in sproščene.

Zdaj je bila malo pred tem, da bo s tem, ko bo odvrгла svojo sedmo tenčico, razveselila publiko.

Na dnevnem redu: statuti

• SLOVENSKE KONJICE:

Kaj je pokazala anketa?

Občinski sindikalni svet v Slovenskih Konjicah je ta teden zbral odgovore iz ankete o izdelovanju statuta delovnih organizacij. Na različna vprašanja je odgovorilo več kot 20 podjetij in nekatere ustanove, to je večina delovnih organizacij. Iz odgovorov je mogoče razbrati tole:

Razen v nekaterih manjših podjetjih so povsod že sestavili posebne komisije, ki bodo izdelale osnutek statuta. Glavno delo, ki so ga doslej že opravile komisije v večjih delovnih organizacijah, je zbiranje potrebnega gradiva in izdelovanje tez. Prenosu pristojnosti in razmejitvi dela organov upravljanja v ekonomskih enotah oziroma v samostojnih obratih bo potrebno posvetiti v statutu večjo pozornost.

Na vprašanje, v čem je ovira, da v posameznih podjetjih pri izdelavi statuta še niso v preteklih mesecih dovolj napravili, večina odgovorov (posebno iz obrtnih in sorodnih podjetij) navaja — pomanjkanje strokovnih kadrov. Pomoč bo vsekakor potrebna, in sicer tako občinskih organov, zbornic in združenj. Sindikalni svet naj bi tudi organiziral seminar za člane komisij, na katerem bi podrobneje obravnavali posamezna vprašanja. Vodstvo sindikalnega sveta je o tem tudi že razpravljalo in bodo tak seminar verjetno tudi organizirali v septembru.

Iz odgovorov, kako so spreminjali in dopolnjevali sedanja pravila, je ugotovljeno, da so v nekaterih delovnih organizacijah to redno opravljali najmanj enkrat letno. Del odgovorov pa pove, da so sedanja pravila stara že nekaj let (tudi po pet let) in da jih v tem obdobju nikdar niso dopolnjevali. Statuti so torej že s tega vidika več kot potrebni. V. L.

• SKOFJA LOKA:

Občinski statut v javno razpravo

Na zadnjem sestanku komisij, ki izdelujejo predlog občinskega statuta, so navzoči ugotovili, da kljub temu, da osnutek statuta še ni bil objavljen, organizacije in posamezniki že pošiljajo komisiji svoje predloge, kako naj bi statut urejal posamezna vprašanja. Predlogi so v glavnem umestni, predvsem pa je iz njih mogoče razbrati zahtevo, da posamezna področja v statutu obdelujejo bolj konkretno, kot jih obravnava sedanji osnutek. Člani komisije so menili, da bo predlogov še več, kajti, ko bo osnutek statuta v javni razpravi. Ker bo osnutek statuta dobilo vsako gospodinjstvo, vsaka organizacija in društvo v občini, je komisija prepričana, da bo razprava še v večji meri prispevala k temu, da bo statut v polni meri izrazil voljo in vlogo sleherne organizacije, družbene službe in volivca v občini. -11-

• ZAGORJE OB SAVI:

Odlaganje lahko škoduje

Delavski svet Gradbenega podjetja Zagorje ob Savi je pred dnevi razpravljal o osnutku statuta in ga sklenil predložiti v javno razpravo članom kolektiva. Na področju zagorske občine so v Gradbenem podjetju tako prvi začeli z javno razpravo o osnutku statuta.

V ostalih zagorskih delovnih organizacijah poteka izdelava osnutkov statuta pod pričakovanji. Na rudniku Zagorje imajo del osnutka pripravljene, intenzivne pa bodo začeli z izdelavo osnutka v septembru. V Tovarni elektroporcelana Izlake bodo dali osnutek v javno razpravo proti koncu leta. V tovarni eksplozijskovarnih elektro naprav TEVE-VARNOST imajo že izdelan del osnutka. V industriji gradbenega materiala so doslej spremljali notranjo organizacijo, zdaj pa želijo to osnutek podrobneje obdelati. Tudi v Lesno industrijskem podjetju je v teku izdelava osnutka statuta. Mimo osrednje komisije je delavski svet imenoval še štiri podkomisije, ki proučujejo vrsto vprašanj, analize pa bodo potem služile pri izdelavi osnutka.

Iz ocene doslej opravljenega dela izhaja, da so v večini delovnih organizacij z delom vse preveč odlašali in da to utegne vplivati na kakovost statuta. -k-

• ZELEZARNA STORE:

Razprava o težah po — poglavjih

Teze za izdelavo osnutka statuta v štorski železarni so skorajda že osnutek sam. Obsegajo namreč nad 53 tipkanih strani. Sestavljavci tez so za posamezna najpomembnejša vprašanja predlagali več alternativnih rešitev. Na primer: kakšna naj bo ekonomska enota glede na obseg, glede na tehnični postopek in podobno. Kolektiv naj bi se glede na različne predložene variante odločil, ali naj preoblikuje ekonomske enote tako, da bo recimo valjana samostojna enota, ali pa da je združena z jeklarno, ali naj bo elektroplavž samostojna enota, ali naj se pridruži k njemu ali ona k nekemu drugemu obratu.

Prav tako so predložene alternativne rešitve glede oblikovanja skladov. Recimo: ali naj ostanejo skladi centralizirani glede na rekonstrukcijo in pogoje dela ali naj jih decentralizirajo.

Različne možnosti so predlagane tudi glede vloge, pristojnosti in mesta obratnih delavskih svetov do osrednjega delavskega sveta, dalje glede odnosov med ekonomskimi in proračunskimi enotami itd.

O težah bodo v kolektivu razpravljali približno do decembra meseca. Zato, da bi razprava potekala čimbolj organizirano in da bi res vsak udeleženec povedal svoje mnenje o posemeznem problemu, mislijo sestavljavci predlagati v razpravo postopoma posamezna poglavja bodočega statuta. Po tej organizirani in vsestranski razpravi se bodo lotili izdelave osnutka statuta, ki bo seveda znova v razpravi. -r



Seiška dolina je še pred leti slovela ne samo po klekaričah, temveč tudi po — klekarijih. Sedaj pa ta domača obrt izumira. Mladina se, razumljivo, raje zaposluje v industriji in zato je takle prizor skorajda že redkost Seiške doline. Turistično društvo v Zeleznikih pa hoče pospeševati to domačo obrtno dejavnost in zato je sklenilo organizirati zadnjo nedeljo v avgustu — prvi čipkarski dan na Gorenjskem. Foto: MILAN SPAROVEC

• ILIRSKA BISTRICA:

Organizirana razprava in pomoč pri perspektivnem planiranju

Ilirskobistriško društvo inženirjev in tehnikov je začelo organizirano razpravljati o sedemletnem perspektivnem programu gospodarskega razvoja ilirskobistriške komune. Tako so na enem izmed svojih sestankov sklenili, da bodo organizirali razprave v vseh delovnih organizacijah, kjer se bodo skupno s člani kolektiva seznanili s problemi in delom posamezne gospodarske organizacije.

Prvi tak obisk članov društva je bil v Tovarni lesovinskih plošč Lesonit. Tu so udeleženci razpravljali med drugim o nadaljnjih možnostih razvoja tovarne in o prehodu na 42-urni tehnik. Zlasti zanimiva pa je bila razprava o izdelavi perspektivnega programa.

Drugi obisk so organizirali v Kmetijsko industrijskem kombinatu. Razprava je pokazala, da ima podjetje velike načrte v sedemletnem razvoju, zlasti v obratu tovarne organskih kislin, kjer bodo v sedmih letih povečali dosedanje proizvodnje vinske in citronske kisline za 300 odstotkov, začeli pa bodo s proizvodnjo mravljične in oksalne kisline. Trenutno se podjetje ukvarja (s pomočjo zveznih in republiških strokovnjakov) s proučevanjem možnosti za povečanje vinske kisline od sedanjih 140 na 3000 ton. Za tako odločitev pa, menijo inženirji in tehniki, je potrebno vsestransko proučiti zunanja in jugoslovansko tržišče, kajti v nasprotnem primeru bi lahko bilo usodno tako povečanje, če bi zastala prodaja izdelkov.

Člani društva menijo, da je pred izdelavo sedemletnega načrta potrebno izdelati analizo o stanju in razvoju vseh gospodarskih in negospodarskih panog, gostinstva in turizma. Zlasti bi morali dokaj kritično obravnavati potrebe po strokovnem kadru, nakazati možnosti za štipendiranje kadra, izdelati posamezne študije o prehodu na 42-urni tehnik in drugo. Zato bodo v okviru društva imenovali strokovne komisije, ki bodo izdelale potrebne analize in jih predložile v razpravo občinski skupščini.

Dosedanje delo občinskega društva inženirjev in tehnikov kaže, da bodo v ilirskobistriški komuni dobro pripravili potrebni material za sestavo načrta o sedemletnem perspektivnem razvoju. jk

• MURSKA SOBOTA:

»Integracija« tudi na področju počitništva

Miselnost, da sta organizirani letni oddih in stalna rekreacija važni obliki družbenega standarda, dobiva vse večjo naklonjenost in obeležje tudi v kolektivih delovnih organizacij v soboški občini. Razen medobčinskega počitniškega doma v Piranu so le-tod odprli svoje počitniške domove še trije večji kolektivi.

Kolektiv kmetijsko-industrijskega kombinata »Pomurka« ima weekend naselje s 17 sobodnimi urejenimi hišicami —

v Poreču v okviru avtokampa tamkajšnjega Turist-biroja. Tako bo letos predvidoma prebilo svoj dopust v tem naselju okoli 90 članov kolektiva s svojimi družinami. Weekend naselje nameravajo obdržati tri leta, čeprav se že slišijo glasovi, da bi kazalo prihodnje leto to naselje prodati in kupiti počitniški dom v drugem kraju, ker se bo verjetno med člani kolektiva zmanjšalo zanimanje za ponovno letovanje v tem kraju.

Medobčinski počitniški dom v Piranu — bolje rečeno občinski, kajti ostale tri pomurske občine bore malo koristijo njegove zmogljivosti — ima 35 ležišč. Razen tega obstaja še naselje sotorov ob mladinskem počitniškem domu v Baški. Obe medobčinski počitniški ustanovi nista letos povsem zasedeni. Delovni kolektiv ČZP Pomurski tisk ima že četrto leto počitniški dom v Barbatu na otoku Rabu. Kaže, da bo ta dom v glavni počitniški sezoni povsem zaseden.

Razdrobljenost zmogljivosti in dokajšnja zaprtost počitniških domov delovnih organizacij v nekaterih mesecih sta v dokajšnji meri prispevali k temu, da je počitniška doba še prekratka (od dva do največ treh mesecev) in da zmogljivosti počitniških domov še niso povsem izkoriščene.

Zato bo verjetno kazalo razmišljati o »integraciji« počitniških kapacitet v občinskem ali celo pokrajinskem merilu. Ze obstoječe počitniške kapacitete bi bilo potrebno združiti v okviru občinske počitniške skupnosti in prihodnje leto odpreti vsaj še en počitniški dom v planinskem svetu. Tako bi znotraj počitniške skupnosti omogočili koristnikom organiziranega letnega oddiha večje možnosti za izbiro lokacije, saj je med njimi tudi mnogo takih, ki svoje letovanje povezujejo še z ogledi krajev in pokrajin v naši državi. Potrebna bo večja angažiranost manjših kolektivov, ki bi se kot člani pridružili počitniški skupnosti itd. Z notranjo koordinacijo in ustreznimi organizacijsko-vodstvenimi rešitvami bi prav gotovo dosegli tudi podaljšanje počitniške sezone v domovih in boljše izkoriščanje njihove zmogljivosti, kar je tudi ekonomsko pomembno. -sk-

• KMETIJSKI KOMBINAT PTUJ:

Za uresničitev načrtov potrebno 5 milijard dinarjev

Kmetijski kombinat v Ptujju ima v glavnem največ zaslug, da postaja ptujška občina ena izmed najmočnejših kmetijskih komun v SRS. Do danes zgrajeni pomembni objekti so predvsem: nova tovarna močnih krmil, perutninarska farma in farma bekonoj. Tu bodo po izgradnji gojili okrog 50.000 prašičev, ki bodo namenjeni predvsem za izvoz. Perutninarska farma, ki že sedaj proizvaja okoli 43—44 ton piščancev letno, bo imela končno zmogljivost po dograditvi prek 3.450 ton mesa in nad 23 milijonov jajc.

Kmetijski kombinat namerava v naslednjih letih zgraditi še hlev za pitanje 1200 glav goveje živine, nadalje hlev za okoli 380 glav plemenskih krav.

• »BREST« CERKNICA:

Za 17 odstotkov večja proizvodnja

Kombinat »Brest« je kljub težavam, ki jih ima z nabavo reprodukcijskega materiala in s transportom, povečal proizvodnjo za okoli 17 odstotkov. Izvoz pa je doslej večji skoraj za 25 odstotkov. Samo v tem tromesečju mislijo izvoziti za 520 milijonov dinarjev raznih izdelkov. -mad-

• OBRAT MTT LJUTOMER:

Plan bo presežen

Kolektiv ljutomerskega obrata MTT, ki zaposluje 330 delavcev, si obeta, da bo glede na dosedanje izpolnitev plana presegel letni plan.

V mesecu septembru bodo tu namestili še 60 stavev in s tem razširili proizvodnjo. Do konca leta pa bodo zaposlili še 60 oseb. Se letos bodo uredili prostore za družbeno prehrano in dvorano.

• ZELEZARNA STORE:

Ob rekonstrukciji skrbe tudi za potrebni kader

V Železarni Store so pričeli razmišljati, koliko strokovnega kadra bodo potrebovali po rekonstrukciji železarne. Na podlagi teh potreb bodo v šolskem letu 1963/64 sprejeli v uk 127 učencev, ki se bodo usposobili za kovnostrugarje, strojne ključavničarje, rezkalce, kovače, livarje, električarje, topilce in kontrolorje proizvodnje. Izobraževalni center pri podjetju ima lastno metalurško industrijsko šolo, ki ji bodo letos prizidali še eno nadstropje. Za izobraževanje v raznih srednjih in višjih strokovnih šolah je podjetje razpisalo za 10 šolsko leto tudi 49 štipendij. J. M.

To pa seveda terja nove površine zemlje za pridelovanje krme. Do sedaj je kombinat že odkupil nad 490 ha zemlje, možnosti za odkup so še večje, toda za sedaj mu primanjkuje sredstev. Razen tega bo kombinat obnovil nad 135 ha vinogradov ter 6 ha zemljišč. Za vse to bo potrebno nad 5 milijard dinarjev. V to vsoto je vračunata tudi gradnja raznih skladišč, nabava raznih strojev in strojnih lop. —ce



Varčevanje

na nepravem mestu lahko več škodi, kakor koristi

Pa vendar zaradi zanemarjanja razsvetljave neodgovorno zapravljamo na tisoče delavcem vid, eno najdragocenejših dobrin.

ELKO svetilko za vsak namen in za vsak prostor

Koristite brezplačne usluge: nasvete, ponudbe in projekte naših strokovnjakov za razsvetlavo. Sporočite nam svoje želje in težave. Skupno bomo lažje hitro rešili vsak problem razsvetljave.

ELEKTROKOVINA
MARIBOR

Prodajni servis



Ljubljana — Cigaletova ulica

ZADNJE MODNE NOVOSTI ZA POLETJE SI OGLEDJTE V MODNI HIŠI

»Prijateljska srečanja«

Da se bodo igralci, ki žonglirajo z nogo in žogo, pri nas zapodili po travnatem terenu za točke šele to nedeljo, ničesar ne spremeni. Klubska vodstva so že prej pripravila vrsto srečanj — za trening — kot so rekla.

To nedeljo, pravim, se prične ponovno borba za točke. Do sedaj so moštva igrala več ali manj le prijateljske tekme. Vendar, poglejmo si samo nekaj nastopov, nekaj kratkih izvečkov iz naših listov, ko so reporterji razburjeni pod vtisom dogodkov iz igrišč poročali svojim redakcijam:

— Vidnič huje poškodovan v Mariboru... in naprej: Petrica izključenih... Igra surovosti... Susred završio u tučnja-vi... Sudac pobeгаа kroz prozor... itd...

In pri vsem tem smo šele v mrtvi sezoni. Šele v nedeljo naj bi pričeli boj za točke. Do tedaj se že nekaj mesecev igrajo le »prijateljske tekme«.

Pa kljub vsemu veliko poškodovanih, nekaj manj izključenih, prihaja do pretepev na igriščih, do tega, da mora sodnik reševati svojo kožo s tem, da pobezne skozi okno, ker mu niti varnostni organi ne morejo pomagati. Ne. So to res »prijateljska srečanja«?

Kaj bo potlej šele to in nekaj naslednjih nedelj, ko bo potekala borba za točke, ko bodo na vrsti prvenstvene tekme? Če bomo tako nadaljevali, ja, potlej bo pri nogometu kmalu več mrtvih kot pri toliko opevanem boksu.

Ironija

Prisostvujemo državnemu prvenstvu v atletiki za posameznike, ki poteka v Beogradu. Tri dni se tribune šibijo pod težo gledalcev, nekateri, ki kljub vsemu niso uspeli dobiti vstopnic, so udrli kar prek ograje. Na stadionu pa je prostora za 60.000 gledalcev, vendar ni moč dobiti prostega mesta.

Lepo. Zdaj pa se povrtno v sedanost in postavnino realni. Kajti na letošnjem državnem prvenstvu za posameznike, ki je potekalo v Beogradu, na igrišču, ki v resnici lahko sprejme prek 60.000 gledalcev, je prisostvovalo (resnica je pač okrutna) v treh dneh le nekaj več kot 600 gledalcev (z besedo —



šeststo), torej nekaj več kot 200 na dan. In šaljivci (kljub ironiji jih je še vedno nekaj) pravijo, če bi vsak nastopajoči pripeljal s seboj na tekmo vsaj enega gledalca, potlej bi jih tekmovalcu v treh dneh prisostvovalo kar tisoč dvesto, kajti nastopajočih je bilo nekaj prek štiri sto.

Ni gledalcev, so menda resignirano ugotovili organizatorji prvenstva in to kljub temu, da ob istem času v Beogradu ni bilo niti enega pomembnejšega športnega dogodka.

Ni zanimanja za atletiko — kraljico športov.

Ce bi se to v Beogradu (kadar gre za atletiko) dogodilo prvič, potlej nič hudega. Toda slika praznih tribun se kaže že vrsto let. Bo pač res: za Beograščane so zanimiva res le tista športna srečanja, kjer imajo športniki opraviti z usnjem. Pa naj gre tu za žogo ali pa vsaj za usnje-rokavico.

Kaj pa sredstva, bi se še vprašali? Kaj je z izgubo, ki pri tem nastane?

Je že tako, da o sredstvih govorimo le tedaj, ko organizator stavlja svoje pogoje. »Izgubo«, ki pa potlej nastane, pa puščamo raje v nemar.

Kratek sprehod ob naši morskimi obali je pokazal:

● Prvič: da vlagamo v naš obmorski turizem že znatna sredstva, o čemer pričajo številni novi hoteli, počitniški domovi, restavracije, samopostrežne trgovine, bencinske črpalke itd.

● Drugič: da pri vsem tem povsem puščamo ob strani skrb za aktiven oddih turistov ter da vlada prav na tem področju razvedrila mrtvilo brez primere...



Edinstveno mrtvilo ob morju

NAŠ TURIZEM SKOZI PRIZMO AKTIVNEGA ODDIHA IN RAZVEDRILA

Še danes kroži naokoli že nekaj let stara zgodba: V majhno istrsko mesto je prišel neki turist in s seboj pripeljal hitri motorni čoln ter vodne smuči. Tri ali štiri dni je bil neprestano na morju. Zdaj kot vozač motornega čolna, zdaj kot smučar. Ostali turisti so stali na obali, gledali vragolije na vodi in uživali v mislih, kako lepo bi bilo, če bi lahko tudi sami stopili na kratke široke plošče in imeli priložnost okusiti to »čudo«. Potem pa se je nekdo izmed gledalcev ojunatil in pobral lastnika motornega čolna, če sme tudi on preizkusiti svoje sposobnosti v vlogi vodnega smučarja. In odtlej je bilo vse več prošelj: »Lahko tudi jaz poizkusim...?«

Ker pa je motorni čoln porabil razmeroma precej goriva, lastnik, razumljivo, ni mogel ugoditi vsem prošnjam. Pozneje je le popustil, saj so mu letoviščarji in vsi tisti, ki so se želeli smučati, obljubili, da bodo dali za bencin, pa še nekaj za poduk. Tako je njegov čoln drsel po vodi od jutra do mraka. S precej polnimi žepi se je lastnik motornega čolna, namesto po desetih dneh, kot je prvotno nameraval, vrnil domov šele po dobrih dveh mesecih.

Podobnih zgodbic je še vse polno. Vse so resnične, nekatere stare že nekaj let, druge povsem nove. Dejstvo je le, da nas še nobena ni ničesar izučila...

Je morda res dovolj, da nudimo gostom ob morju le sobo ali šotor ter tri obroke dnevno...?

● Ali ni morda prav čas dopustov tista velika priložnost, ko bi lahko v počitniških domovih, hotelih in campih navdušili marsikoga za koristno in zdravo razvedrilo v obliki tega ali onega športa...?

■ Je med nami morda še kdo, ki meni, da je ob morju dovolj poskrbljeno za zabavo in šport, ko se vendar lahko vsakdo po mili volji sonči in »namaka« od jutra do večera...?

● Je način počivanja naših turistov in dopustnikov res najboljši, najmikavnejši, najbolj rentabilen...?

● Mar si človek po dveh, treh dneh kopanja in sončenja od jutra do mraka ne zaželi kakšne spremembe, še kakšega dodatnega razvedrila...?

Ta in še nekatera druga vprašanja smo pred dnevi zastavili turističnim delavcem vzdolž naše obale, ko smo objadrali malodane vse plaže, kopališča in skrite koticke od Valdoltra pa tja do piranskih solin in Savudrije. Prepričati smo se želeli na lastne oči, kaj so obrodili težki milijoni, vloženi v naš turizem, in kako je naša turistična mreža pričakala vse one ljudi, ki so že navajeni na športno razvedrilo, na aktiven oddih.

S molo imam. Po dolgem času spet dežuje in nebo je počez in vzdolž odeto s težkimi oblaki, iz katerih vztrajno prši. — Le kje sedaj tiči na tisoče in tisoče turistov

tu na področju Kopra? Prav gotovo jih večina poleže in čaka sonce. Drugega jim tudi tako ali tako ne preostane. Pravzaprav še nekaj vrček piva. Tudi to je svojevrstna »rekreacija«.

»Turistična zveza Koper je dobro poskrbela za razvedrilo turistov,« pripoveduje njen tajnik Slavko Mastnak. »Organizirali smo vrsto kulturno zabavnih prireditev. Ves jugoslovanski folklorni festival, gostovanja raznih domačih in tujih zabavnih ansamblov, športna srečanja itd. Pred dnevi je bil na sporedu boks match Slovenija : Češka.

Rekreacija in skrb za aktiven oddih pa je stvar posameznih občin,« mi razlaga tajnik Turističnega društva. »Sicer pa, za vse tako ali tako ne more biti dovolj sredstev. Športni rekviziti pa stanejo, ali ne? Moram pa povedati, da imamo že od lani pripravljen denar za pet hitrih motornih čolnov za vodno smučanje. Zaradi prepovedi uvoza sedaj seveda ne moremo izpolniti svojih načrtov.«

Res je, da ima Koper svoje novo kopališče, vendar pa je to tudi vse. Karakteristično za večino naših obmorskih mest.

● Cemu si je skorajda nemogoče izposoditi preprost čoln na vesla, odšteti zanj nekaj denarja in potem z njim razpolagati nekaj uric?

● Zakaj ni na plažah improviziranih cenenihi športnih naprav? Na primer ruskih kegljišč, igrišč za odbojko, perjanico...?

● Zakaj si ni mogoče izposoditi na kopališčih ali pri počitniških skupnostih maske in plavuti za potapljanje?

● Zakaj...?

Na ta vprašanja mi ljudje po občinah, domovih in zvezah za telesno kulturo ne odgovarjajo. Zmigujejo z rameni.

Za to ni sredstev. Pa čeprav sta bili v sezoni 1961/62 in 1962/63 vloženi v koprski turizem približno dve milijardi, čeprav je tu dnevno tudi 15 tisoč gostov.

»Res da, koordinacije med turizmom in športnimi društvi zaenkrat še ni,« pravi predsednik zveze za telesno kulturo Boris Fili. »Edino, kar smo storili

do sedaj na relaciji šport-turizem, je, da smo organizirali nekaj športno atraktivnih prireditev.«

Izola sicer ne šteje med naša najbolj znana letovišča, vendar je tu sredi sezone tudi po 700 ali 800 turistov hkrati. Domačih in tujih.

»Vprašujete po razvedrilo naših letoviščarjev? Ja, poleg kopanja je skoraj vsak večer nekje ples,« razlaga Mirko Ru-

tar, referent za turizem na občini.

»Moram pa povedati, da sem v tej službi šele nekaj mesecev. Prej na tem mestu ni bilo nikogar. Naša sedanja glavna skrb je, dokončati že začete objekte in urediti kopališča. Lani in letoš smo investirali v turistične objekte skoraj četrtil milijarde dinarjev.«

»Je šlo od tega tudi kaj za kakšne športne objekte?«

»Pravzaprav ne. S športnimi objekti in aktivnim oddihom stojimo tu še vedno na zelo zelo majavih nogah. Če imamo čolne za turiste? Sploh ne! Smučanje na vodi...? Kje pa! Morda prihodnje leto! Na kopališču imamo sicer nekaj majhnih sandalov, v mestu pa dva človeka, ki vozita turiste na izlete. To je zaenkrat vse...«

Res edinstveno mrtvilo! Sicer pa, v Izoli obljublajo, da bo prihodnje leto bolje in da bodo prišli na svoj račun tudi tisti, ki danes še marsikaj pogrešajo. Vse naenkrat res ne gre.

Delno se strinjam. Sicer pa počakajmo...

Ves Piran in Portorož, domala vsi turisti in domačini so nekam praznično razpoloženi. Danes zvečer, ko bo v morju utonilo sonce, se prične portoroška noč. Noč poletja, veselja in zabave...

»To je le ena izmed petinštiridesetih prireditev, ki jih letoš organizira Turistično društvo Koper,« mi pripovedujejo v Portorožu.

»Res veliko dela in skrbi imamo v teh poletnih mesecih,« mi reče Velimir Cizel, tajnik Turističnega društva Piran-Koper, ko ga obiščem v njegovem pisarni nasproti »Jadrana« v Portorožu. Iz pogovora in vsega, kar sem videl v Piranu, Luciji in Portorožu, spoznam, da ubira tudi tu turizem svojo pot navzgor. Nova samopostrežna restavracija v Piranu, nova hotela v Portorožu in Luciji, številne obnovljene restavracije, sedem novih gostišč in še marsikaj človeka prijetno preseneča.

»Skrbimo tudi za razvedrilo turistov, seveda pa se nismo izkoristili vseh možnosti.

Vprašujete po aktivnem oddihu, po rekreaciji, ki jo nudimo turistom. Hm... po pravici povedano, v tej smeri nismo napravili še skoraj ničesar. Nekajere naše dobre zamisli pa niso obrodile zaželenih rezultatov. Svetovali smo na primer mestnemu kopališču, da bi tam nastavili plavalnega učitelja. Ideja je bila v načelu sprejeta, vendar je vse skupaj ostalo samo pri sklepu. Dalje nismo prišli...«

»Kot vem, je v Portorožu dvoje igrišč za tenis...?«

»Res je, vendar so zanemarljiva in zanje ni pravega zanimanja. Nekdo bi moral voditi skrb za vse to! Prihodnje leto bo prevzelo iniciativo za športno razvedrilo naše turistično društvo. Kupili in izposojali bomo opremo za podvodne športe ter loparje in žogice za perjanico. Morda tudi mize za ping-pong. Sigurno pa bomo našim gostom omogočili smučanje na vodi. Sicer pa menim, da bi morali prevzeti nekaj skrbi za rekreacijo in reševati ta vprašanja tudi hoteli in počitniški domovi.

Vročje je. Odhajam proti Fiesi, kjer se prijatelji, člani »Društva za podvodne raziskave«, potapljaajo za akvalungami in zares uživajo morje. Če bom imel srečo, bo kakšna jeklenka tudi zame... A. U.



Proizvajalci najkvalitetnejšega usnja iz **UTOK** pravijo:

Ko bi le imeli dovolj surovin

V prejšnji številki Delavske enotnosti je bila objavljena ta reportaža. Pomotoma je bila zamenjana slika in smo priobčili namesto slike o sodobni lužilnici v tovarni »UTOK«, sliko tovarne tehtnice v tovarni Titan. Zaradi tega ponovno objavljamo celotno reportažo in prosimo podjetje »UTOK« ter vse ostale bralce, da nam pomoto oprostijo.

Da primanjkuje svinjskih kož je že dolgo znano. Ne samo kož znane domače pasme, iz katerih je usnje kot poslikano z ornamentami — kako radi segajo tuji kupci po tem usnju ali po galanterijskih izdelkih, izdelanih iz njega! — temveč sploh. Pa kljub temu svinjske kože, namesto, da bi jih odirali, raje predelujejo v... Raje ne pišimo o tem. Ne vem, če so se kamniški usnjariji potolažili s tem dejstvom, vsekakor so v svojem planu znova predvideli pomanjkanje surovin. Predvsem domačih. In kakšno škodo s tem trpijo, oni in družba, je razvidno iz dejstva, da so v 1962. letu izvozili za 508.000 dolarjev svojih izdelkov neposredno, vsaj za 300.000 dolarjev pa posredno, predelanih kož v znane izdelke domačjske tovarne kovčkov in usnjene galanterije, ki je največja tovrstna tovarna v državi in ostalih tovrstnih tovarn. In tako kot po TOKOVH torbicah — tudi drugih izdelkov — rade segajo Jugoslovanke in kot jih cenimo pri nas, slovijo v tujini. Lep kovček, torbica ali rokavice pa lahko izdelajo le iz kakovostnega usnja. Tega pa izdeluje tovarna usnja iz Kamnika, toda žal vse premalo. Praznih rok ostane marsikateri domač in tuji kupec. Ker primanjkuje kož. Seveda si morajo pomagati. Uvažajo jih, celo iz daljnje Japonske, Nemčije, Avstrije, Francije, Danske, Grčije, toda kaj, ko uvožene kože niso tako kvalitetne, da o deviznih izdatkih, za koje in prevoz, sploh ne govorimo...

Napak bi razumel, kdor bi mislil, da tožimo. Tako je pač na stvari. Kamniška usnjarna je danes ena najmoderneje urejenih v državi in lahko bi dala od sebe še več. A dala je veliko. Namesto besed naj govore številke. Pozorno si oglejte naslednjo tabelo:

Leto	Količinska proizvodnja (v m ²)	Celotni dohodek (v 000)	Inv. st. (v 000) post.
1952	226.061	379.701	2.232 177
1953	265.614	589.057	23.718 192
1954	302.069	799.271	56.909 208
1955	319.379	803.540	143.777 220
1956	372.255	833.167	15.662 230
1957	424.792	805.325	15.883 267
1958	438.641	853.698	57.423 279
1959	495.742	1.040.053	8.232 296
1960	569.289	1.286.262	38.004 320
1961	591.877	1.134.498	36.420 330
1962	646.120	1.327.395	23.514 334

Iz tabele je razvidno nenehno povečevanje proizvodnje in rast celotnega dohodka, vsakoletna investicijska vlaganja z močnejšimi skoki v posameznih letih, ustaljenost delovne sile v zadnjih letih. Enaka ugotovitev velja za 1963. leto.

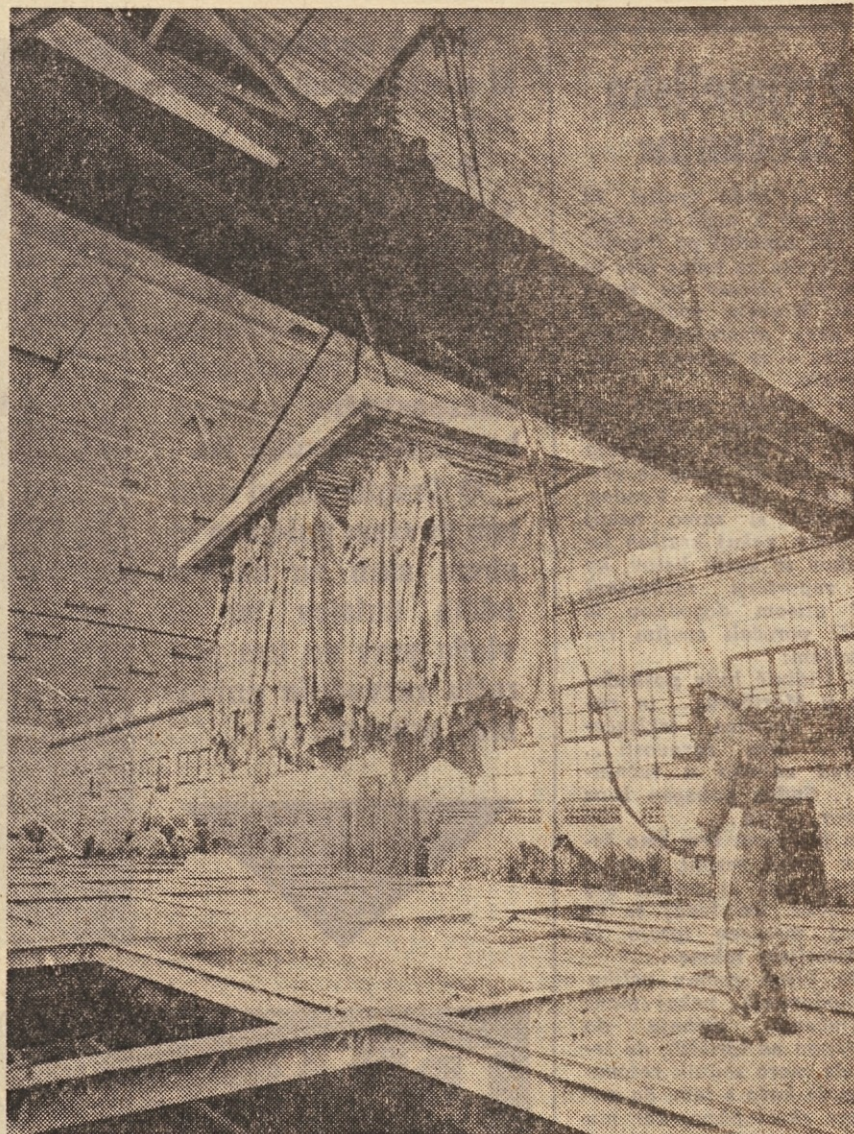
Tudi letos bodo investirali okrog 60 milijonov dinarjev, predvsem za nakup novih najmodernejših strojev.

Sodobna tovarna mora biti v nenehni rekonstrukciji. Rekonstrukcija ni le dozidavanje ali gradnja novih hal, temveč stalno spreminjanje oziroma izpopolnjevanje tehnološkega procesa, nadomeščanje zastarelih

strojev z najnovejšimi, ki proizvajajo več in bolje. Proizvajati bolje in še bolje — to pa je deviza kolektiva UTOK-a. Delitev osebnih dohodkov, delovni pogoji, službe za družbeni standard (obratna menza, gradnja stanovanj, počitniško naselje) in pa vsakoletno vlaganje (lastnih sredstev ali sredstev kratkoročnih kreditov) v novo mehanizacijo, skratka vse, je podrejeno temu cilju.

Nikakor pa ne moremo in ne smemo pozabiti, da opisano zrcali današnje stanje. Tovarna, ki jo je po vojni podedoval maloštevilni kolektiv, še zdaleč ni bila takšna. Tako jo opisujejo člani kolektiva: »Tovarna je bila zastarela, prostori, ki so bili že sami po sebi nehigienični in tehnično že prej niso ustežali, so bili po vojni, ko je bilo potrebno razširiti proizvodnjo, razen tega pa so še uvedli kromno strojenje, v največji meri nezadostni. Tehnološki postopek pri lužilnih jamah, ki so bile na odprtem(!) prostoru, je bil neprimeren ter je zaviral proizvodni proces in ustvarjal najtežje delovne pogoje.« Zato je delovna organizacija, takoj ko je bilo mogoče — beri: ko je imela na razpolago dovolj predvsem lastnih sredstev — pričela graditi nove objekte, ki danes služijo svojemu namenu, in ki so tudi na zunaj spremenili videz tovarne in kamniške Šutne (nekdanjega predmestja) sploh. Vsak večji znesek investicij, ki se periodično pojavlja v tabeli, pomeni mejnik v povojni zgodovini podjetja: 1955. leto pomeni dograditev lužilnice in čistilnih naprav, strojnice, sanitarije, ter nakup dela nove strojne opreme, 1958. leto nakup novih strojev, 1960. preusmeritev tehnološkega procesa, nato v letu 1963. spet novi najsodobnejši stroji...

Kamnik ima staro usnjarsko tradicijo. Ze v srednjem veku je bilo v mestu usnjarstvo močno razvito. V predmestju Kamnika — Šutni so bile razvrščene usnjarske delavnice druga poleg druge. Tudi na mestu današnje tovarne je bila tedaj usnjarska delavnica. Planinsko govedo je nudilo najboljšo surovino za dobro podplatno in gornje usnje, ovce pa za kožuhe. Kamniški usnjariji so prodajali svoje izdelke daleč v Furlanijo in Benečijo... Žal ne moremo popisati vseh zanimivih dogodkov, ki so se vrstili v naslednjih stoletjih; razvoj je sčasoma strnil delavnice v eno usnjarno. V poznejšem času je posebno pomemben pričetek



Sodobna lužilnica v Tovarni usnja »UTOK« Kamnik

predelovanja svinjskih kož. V devetnajstem stoletju je bila Anglija že svetovno znan proizvajalec svinjskega usnja — industrijski razvoj strojarstva je bil tam najhitrejši. Na našem ozemlju je prva predelovalna svinjske kože Pollakova usnjarna v Ljubljani, tik pred prvo svetovno pa je pričela izdelovati svinjsko usnje tudi usnjarna v Ptuj. Prvi njeni izdelki so med obema vojnama zasloveli v tujini in to je spodbudilo takratnega lastnika kamniške usnjarne, da je 1934. leta uvedel tudi sam tako proizvodnjo, kmalu pa se ji je tej pridružila tudi mokronoška tovarna. Tovarni v

Ptuj in Mokronogu sta bili med vojno porušeni in nista bili obnovljeni. Tako danes na Slovenskem proizvajata svinjsko usnje tovarni na Vrhniki in v Kamniku. Pri svojem delu imajo danes kamniški usnjariji pomoč najsodobnejše mehanizacije, med tem pa so se že tudi tako — dobesedno specializirali — da je zaščitni znak na njihovih izdelkih res zagotovilo svetovno priznane kakovosti, bodisi da gre za najkvalitetnejše galanterijsko usnje, vse vrste svinjskih podlog, cepljenec ali pa novitet: svinjski boks in velurji za obutev, oblačilno usnje itd.



INDOS LJUBLJANA

15 LET

Petnajstletno delovanje neke tovarne res ni zavidljiv jubilej. To še posebej velja za industrijsko strojogradnjo, ki za svoj razvoj in za ustaljen sloves ter tradicijo potrebuje precej daljši čas kot ostale vrste industrije. Če pa pogledamo proizvodnjo, ki vsak dan zapušča tovarno INDOS z lahka ugotovimo, da je moral kolektiv te tovarne vložiti za svojo dejavnost veliko prizadevanj, da je skrajšal pot razvoja na eno desetletje in pol. Podobne tovarne v tujini, s katerimi mora INDOS vzdrževati tekmo v kvaliteti, ceni in uporabnosti izdelkov, so namreč za svojo razvojno pot in sloves porabile precej več časa ter niso redke med njimi, ki se ponasajo s petdeset in večletno tradicijo.

Industrijsko podjetje INDOS, prvotno ime je bilo »Mestno strojno podjetje«, je nastalo z združitvijo treh nacionaliziranih privatnih podjetij, katerim se je kasneje priključila še livarna na Trati pri Ljubljani. V začetku je bila dejavnost v podjetju takšna, kot v bivših podjetjih. Z ustanavljanjem velikih specializiranih podjetij za proizvodnjo strojev za mlinsko in lesno industrijo pa je kolektiv tovarne INDOS spoznal, da dotodanja dejavnost ne more pomeniti osnove za nadaljnje delo in razvoj. Hkrati je tržišče opozarjalo na veliko potrebo po manjših orodnih obdelovalnih strojih. Zato so že po dveh letih obstoja začeli izdelovati manjše stroje; na primer vrtnalne stroje in ekscentrske stiskalnice. Sčasoma so izdelovali že 25-tonske stiskalnice in začeli s proizvodnjo transportnih strojev: tekalnih žerjavov in tovarnih dvigal. S tem je bil položen temelj današnje osnovne proizvodnje, ki se kaže v dveh smereh: v proizvodnji obdelovalnih strojev in v proizvodnji transportnih naprav.

Ni naključje, da je podjetje razvilo prav takšno, tako rekoč dvojno osnovno dejavnost. Za proizvodnjo orodnih strojev je namreč potrebno, da podjetje razpolaga z večjim številom dobrih orodnih strojev, ki služijo za proizvodnjo posameznih sestavnih delov obdelovalnih strojev. Poleg tega je pri tovrstni proizvodnji razmerje med strojno obdelavo in ročnim delom (montažo) takšno, da je potrebno dosti več precizne strojne obdelave in manjši ročni del in dela na enostavnejših

strojih. Če je podjetje torej hotelo razvijati svoj proizvodni program brez večjega vlaganja v osnovna sredstva, je moralo poiskati tak proizvodni program, ob katerem bi bila razmerja med strojno obdelavo in montažo ugodnejša in ob katerem bi lahko zaposlili razpoložljivi strokovni kader, ki ga je tovarna skoraj v celoti sama vzgojila. Ob stalnem izboljševanju kvalifikacijskega sestava kolektiva so namreč opažali tudi to, da se obseg podjetja ne giblje skladno s tem porostom. Zato so začeli razmišljati o proizvodnji takšnih izdelkov, kjer se strokovnost lahko polno uveljavi in kjer je tudi neobhodno potrebna. Taki proizvodi so na primer hidravlični stroji. Podjetje se je kmalu skoraj v celoti preusmerilo na proizvodnjo hidravličnih obdelovalnih in transportnih strojev. Med hidravlične obdelovalne stroje prištevamo na primer hidravlične stiskalnice za predelavo umetnih mas; med hidravlične transportne stroje pa vilicarje na električni (baterijski) ali Diesel pogon. Med obdelovanje stroje tovarne INDOS pa štejemo še ekscentrske stiskalnice do 30 ton pritiska. V proizvodnem programu te tovarne pa so tudi nagibne ekscentrske stiskalnice pritiska 40 in 63 ton, ki jih potrebuje predvsem naša kovinsko predelovalna industrija in industrija kovinske embalaže.

Med hidravlične transportne stroje prištevamo torej tudi vilicarje, proizvod tovarne INDOS. Z njim je omogočen modernejši in cenejši notranji transport, ki v marsikateri tovarni pomeni enega izmed najtežjih tehnoloških problemov, kar predstavlja tudi do 40% proizvodnih stroškov. Razen prihrankov, ki jih lahko dosežemo z uporabo vilicarjev, pa je bistveno olajšano tudi fizično delo. Sicer pa so ti stroji vsestransko uporabni. Brez vilicarjev si skoraj ne moremo zamisliti večjega skladišča, pristanišča itd. Tudi pri prevozu raznih bremen znotraj posameznih oddelkov v tovarnah je vilicar nepogrešljiv. Njegove značilnosti so: velik učinek, enostavno upravljanje in vzdrževanje ter minimalno potreben prostor za manevriranje.

Omenili smo že, da INDOS izdeluje tudi stiskalnice za predelavo plastičnih mas. Če zdaj pogledamo še današnji razvoj industrije za predelavo teh mas ugotovimo, da izdelki iz umetnih snovi z

uspehom nadomeščajo najrazličnejše izdelke, ki so jih včasih izdelovali iz lesa, stekla, kovine itd. Obenem bi spoznali, da je pri nas predelava in uporaba plastičnih mas za zdaj najnižja na prebivalca v srednje razvitih državah, čeprav je poskrbljeno za surovinsko osnovo. Manjka le tovarni, ki bi te materiale predelovale. Še manj pa je tovarni, ki bi izdelovale tudi stroje za predelavo teh snovi. Ena izmed njih, ki služi tudi temu namenu in s svojim proizvodnim programom omogoča proizvodnjo izdelkov za široko potrošnjo, pa je ravno tovarna INDOS.

Razumljivo je, da si tudi INDOS, tako kot vsaka druga tovarna, želi čimbolj povečati proizvodnjo in zvišati produktivnost. Napak pa bi bilo, če bi mislili, da INDOS povečuje vrednost proizvodnje zgolj s povečanjem števila zaposlenih in s podraževanjem njegovih izdelkov. Vendar

ni tako. Cene se že nekaj let niso spremenile, čeprav se kar naprej podražujejo surovine. Navzlic temu je INDOS v zadnjem času cene nekajkrat tudi znižal. Proizvodnjo v tej tovarni pa naj ponazorimo naslednja razpredelnica:

Leto	Število zaposlenih	Vrednost proizvodnje v milijonih	Proizvodnja v tonah
1955	118	195	142
1959	176	483	318
1962	210	1.050	521

Omenjeni uspehi tovarne INDOS pa so še toliko pomembnejši, če hkrati opozorimo, da so njihova osnovna sredstva navzlic vsej skrbi zanje in navzlic znatnim investicijam vendarle že do 60% izrabljena in temu primerno tehnično in ekonomsko zastarela. Zato že razmišljajo o rekonstrukciji, ki bi vplivala na nadaljnje naraščanje proizvodnje in produktivnosti. In še nekaj besed o perspektivnih načrtih tovarne INDOS. Če bi proizvodnja in produktivnost tudi v prihodnjih letih naraščala v takem obsegu kot od 1955 do danes, bi INDOS leta 1970 dosegel več kot 5 milijard dinarjev celotnega dohodka in zaposloval okoli 500 delavcev. Zato bi seveda morali vložiti znatna finančna sredstva za izgradnjo tovarniških objektov in drugih naprav, ki so potrebne za nemoteno proizvodnjo. Kakšen pa bo dejanski obseg proizvodnje tovarne INDOS

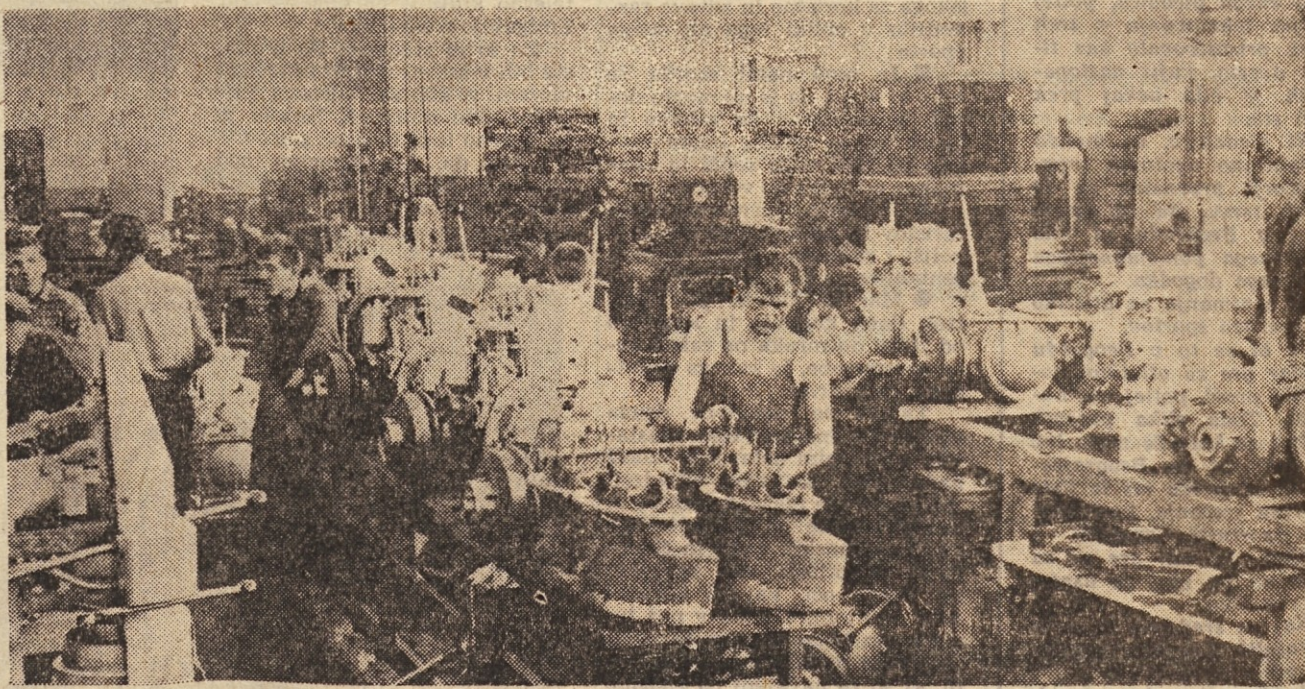
pa je seveda odvisno predvsem od tega, kolikšna sredstva bo podjetje samo lahko namenilo za rekonstrukcijo in kolikšno kreditnih sredstev bo na razpolago.

Vsekakor pa lahko ugotovimo, da so izdelki, ki jih proizvaja INDOS, tržišču nujno potrebni in da smo jih uravžali vse dotlej, dokler INDOS ni osvojil te proizvodnje. Ze zdaj pa INDOS del svoje proizvodnje izvaža v razne države, tako na Poljsko, v Indijo, Združeno arabsko republiko itd. Interes tujih kupcev je vedno večji, tako da v tovarni računajo na nadaljnje povečanje izvoza.

Razen današnjih proizvodov pa name-rava INDOS proizvajati še vrsto drugih izdelkov; predvsem visokotlačne hidravlične elemente, ki so potrebni za uravljanje avtomatizacije. Ti elementi pa so uporabni tudi za druge namene; na primer za upravljanje železniških signalno varnostnih naprav, velikih ladij, najrazličnejših industrijskih naprav. Prav tako bo INDOS proizvajal posamezne stroje po posebnih zahtevah in na željo predeloval obstoječe naprave, katerih učinek je mogoče povečati, če jim prigradijo raznovrstne hidravlične naprave.

Po vsem tem, kar smo zapisali, lahko verjamemo, da se kolektiv INDOS zaveda svojih nalog in da bo svoj praznik, petnajstletnico obstoja podjetja praznoval s prijetno zavestjo o opravljenem delu.

TA PROSTOR SMO ODSTOPILI TOVARNI INDOS LJUBLJANA.



Montaža pogonskega dela vilicarjev tip VD 1500 v glavni montažni hali centralnega obrata tovarne INDOS



INDOS

LJUBLJANA